

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Využití volného času u žáků ZŠ

Bakalářská práce

Autor:

Pavλίna Sedláčková

Vedoucí práce:

MUDr. Šárka Mičanová

Datum odevzdání práce: 6.5.2009

Abstract

Various branches of science deal with interpretation of leisure time. It is possible to view leisure time from various perspectives – pedagogical, psychological, sociological, economic, health-hygienic, political etc. Leisure time is generally considered to be the period of time when people freely make decisions about activities they want to perform at the moment.

It is concerned with out-of-work activity or extracurricular activity which is not connected to meeting individual or existence needs. The art of using leisure time well belongs to one of social indicators of life quality.

Active leisure activities, in addition to fulfilling current desires and relaxation, also perform a lot of social functions. Especially in young adults and children they serve as an effective social prevention and are important parts of the process of developing value system and priorities.

The title of this thesis is Leisure time utilization in primary school pupils. I focused my attention on children because they belong among the most risky population groups from the perspective of incorrect choice of leisure time activities which can lead to development of socially pathological phenomena.

The objective of the thesis is to make a survey of leisure time activities of primary school pupils in České Budějovice and to find out whether there is a difference in leisure time utilization in pupils of the 1st and 2nd grades of primary schools and the 2nd grade of primary schools and multi-year grammar schools.

Theoretical part of the thesis is compiled by content analysis from documents stated in the list of used resources. For the empirical part I have chosen the quantitative method of questioning using questionnaires which were distributed in 5th and 7th grades of randomly selected primary schools and 2nd grades of randomly selected multi-year grammar schools in České Budějovice. Charts and graphs are used to present the results.

Objectives of the thesis were accomplished. The results show that respondents mainly perform mentally active and passive activities. In 5th grades of primary schools and in 2nd grades of multi-year grammar schools the active mental activity predominates over the passive mental activity, in 7th grades it is the other way round. All three groups of respondents spend least time doing a physical activity. Hypothesis that 1st grade primary school pupils use their leisure time more actively than 2nd grade pupils was confirmed. The second hypothesis, that there is no difference in leisure time utilization in 2nd grade primary school pupils and children of the same age attending multi-year grammar schools, was not confirmed.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Využití volného času u žáků ZŠ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 6.5.2009

.....

Pavλίna Sedláčková

Poděkování

Mé zvláštní poděkování patří MUDr. Šárce Mičanové za odborné vedení a cenné rady, které přispěly k vypracování této práce.

Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Anně Kubálkové, Mgr. Aleně Fukové, RNDr. Petru Sokolovi, Mgr. Janu Machovi a RNDr. Pavle Kodříkové za umožnění provedení výzkumu na jejich školách a poskytnutí všech požadovaných informací.

Obsah

Úvod	8
1 Současný stav	9
1.1 Vymezení pojmu volný čas.....	9
1.2 Volný čas dětí a dospělých	10
1.3 Subjekty ovlivňující volný čas dětí.....	11
1.3.1 Rodina	12
1.3.2 Vrstevnické skupiny	13
1.3.3 Lokální pospolitosti	13
1.3.4 Společenské prostředí	14
1.3.5 Občanská sdružení a podobné subjekty	14
1.3.6 Hromadné sdělovací prostředky a informační technologie.....	14
1.3.7 Soukromé subjekty	15
1.3.8 Střediska pro volný čas dětí a mládeže	15
1.3.9 Školy	15
1.4 Formy využití volného času.....	16
1.4.1 Aktivní využívání volného času	16
1.4.2 Pasivní využívání volného času	17
1.5 Druhy činností ve volném čase	17
1.5.1 Odpočinkové a rekreační činnosti	17
1.5.2 Zájmové činnosti	18
1.6 Funkce volného času	19
1.6.1 Výchovně- vzdělávací funkce	19
1.6.2 Zdravotní funkce	20
1.6.3 Sociální funkce	20
1.6.4 Preventivní funkce	20
1.7 Prevence.....	21
1.7.1 Základní rozdělení prevence	21

1.7.2	Prevence sociálně patologických jevů	22
1.7.3	Prevence v rodině	23
1.7.4	Prevence na školách.....	24
1.7.5	Prevence ve společnosti	25
2	Cíle práce a hypotézy	26
2.1	Cíle práce	26
2.2	Hypotézy	26
3	Metodika.....	27
3.1	Použitá metoda.....	27
3.2	Charakteristika zkoumaného souboru	27
4	Výsledky	29
4.1	Kolik mám denně volného času?	29
4.2	Když přijdu ze školy domů... ..	30
4.3	Svůj volný čas trávím obvykle... ..	31
4.4	Nabízí moje škola nějaké zájmové kroužky?.....	33
4.5	Jsem s nabídkou zájmových kroužků na mé škole spokojen/a?	33
4.6	Navštěvuji kroužek, který organizuje... ..	35
4.7	Činnost, kterou provozuji ve volném čase... ..	37
4.8	S trávením svého volného času... ..	37
4.9	Co dělám ve svém volném čase?	38
4.10	Co pro mě znamená volný čas?.....	39
5	Diskuze	41
6	Závěr.....	44
7	Seznam použitých zdrojů.....	46
8	Klíčová slova.....	49
9	Přílohy	50
9.1	Seznam příloh	50

Úvod

Volným časem se rozumí období, kdy člověk svobodně rozhoduje o činnosti, kterou chce právě vykonávat. Jde o mimopracovní nebo mimoškolní činnost, která není spojována se zabezpečováním individuálních a existenčních potřeb.

Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj dokonce dnes patří volný čas mezi 24 sociálních indikátorů, podle nichž se určuje kvalita života v zemi. Umění trávit volný čas vypovídá o hodnotách a úrovni společnosti. Aktivní trávení volného času, kromě uspokojování momentálních tužeb člověka a relaxace, plní také mnoho společenských funkcí, hlavně u mladých lidí a dětí slouží jako efektivní sociální prevence a je důležitou součástí procesu vytváření žebříčku hodnot a priorit (Štursová, 2006) .

Společenská potřebnost a aktuálnost tématu byly jedním z důvodů, proč jsem se rozhodla věnovat se blíže problematice volného času a sepsat tuto práci s názvem Využití volného času u žáků ZŠ. Dětskou populaci jsem si vybrala proto, že ji považuji za nejrizikovější z hlediska nesprávného výběru volnočasových aktivit, vedoucích k rozvoji sociálně patologických jevů. Volnému času dětí se věnuji i v praxi, už několik let jezdím jako vedoucí na dětské tábory a náplní obou mých zahraničních stáží, kterých jsem se zúčastnila za podpory Zdravotně sociální fakulty, byla z velké části příprava volnočasových aktivit pro děti.

Zajímalo mě, kolik mají žáci ZŠ volného času a jakým způsobem ho využívají. Proto je cílem praktické části této práce zjistit, jakými aktivitami se ve svém volném čase zabývají žáci ZŠ v Českých Budějovicích a porovnat rozdíl ve využívání volného času u žáků 1. a 2. stupně ZŠ a 2.stupně ZŠ a víceletých gymnázií. Teoretická část práce vymezuje a vysvětluje pojmy související s problematikou volného času.

Výsledky práce, zpracované do grafů a tabulek, mohou sloužit jako podkladový materiál pro školy a poradny podpory zdraví při hledání vhodných volnočasových aktivit pro děti či jako inspirace k založení nových zájmových kroužků.

1 Současný stav

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Výkladem pojmu volný čas se v současné době zabývají různé vědní obory. Volný čas je možno posuzovat z aspektu pedagogického, psychologického, sociologického, ekonomického, zdravotně-hygienického, politického atd.

Volný čas je chápán jako jedna z oblastí lidských činností. Sféra volného času bývá kladena do protikladu sféře povinností. Oblast volného času se vyznačuje možností dobrovolné volby činností. Aktivity ve volném čase jsou pro člověka přitažlivé, poskytují příjemné zážitky, možnost odpočinku, relaxace, kompenzace pracovních povinností. Rozumné využívání volného času přispívá k tělesnému i duševnímu zdraví a podporuje pozitivní mezilidské vztahy. Odpočínutý a zrekreovaný člověk je také schopen podat dobré pracovní výkony. Je proto ve všeobecném zájmu, aby se lidé naučili hospodařit s volným časem již v mládí (Hájek, 2003).

Volný čas je většinou vymezen tak, že se z celkového časového úhrnu odečte pracovní doba a dále ještě některé části mimopracovní doby: čas nezbytný k cestě do práce a z práce, k uspokojování fyziologických potřeb (zejména spánku a přijímání potravy), k vykonávání domácích prací a k udržování hygieny. Podrobnější rozbor ukazuje některé druhy činností, jejichž zařazení není zcela jednoznačné, např. péče o děti, činnost ve společenských organizacích, studium při zaměstnání atd. (Veselá, 1997).

V souhrnu lze volný čas definovat jako dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přináší mu radost a uspokojení a nejsou zdrojem trvalých obav či pocitů úzkosti (Slepičková, 2005).

1.2 Volný čas dětí a dospělých

Mezi volným časem dětí a dospělých existují značné rozdíly. Ty se týkají množství volného času, struktury činností ve volném čase i míry záměrného ovlivňování (Hájek, 2003).

Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty, součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče), (Pávková, 2002).

Obecně se dá konstatovat, že děti mají více volného času než dospělí. Existují však i skupiny dětí, jejichž právo na kvalitní využívání volného času je potlačováno. Jedná se o tyto skupiny dětí:

- Děti přetěžované plněním školních povinností. Nereálné požadavky rodiny, školy, neodpovídající metody a formy výchovy, nerespektování individuálních zvláštností, často děti se specifickými vývojovými poruchami, plnění školních povinností na úkor volného času, přetěžování dětí. Výsledkem jsou často i závažné výchovné problémy.
- Děti, které jsou přetěžovány četnými zájmovými činnostmi. Často u ambiciózních rodičů, kteří se snaží o to, aby děti byly úspěšné v rozmanitých zájmových oblastech, tyto činnosti postupně ztrácejí charakter dobrovolnosti, děti jsou přetěžované a subjektivně silně pociťují nedostatek volného času.
- Děti, které se věnují některé zájmové činnosti na špičkové, vrcholové úrovni. Původní zájmový charakter těchto činností se vytrácí, na děti jsou často kladeny nepřiměřené nároky, není čas pro aktivity odpovídající věku a pro neformální kontakty s vrstevníky. Hlavní roli často opět hrají ambice rodičů.

- Děti přetěžované pracovními povinnostmi. Přetěžovány nepřiměřeným podílem na chodu domácnosti, péčí o mladší sourozence, v mnohačetných rodinách, v rodinách silně angažovaných rodičů, v neúplných rodinách, děti přetěžované prací v rodinných podnicích. Tyto děti často mají nejen nedostatek volného času, ale i málo prostoru pro přípravu na vyučování.

Oproti dětem, které trpí nedostatkem volného času existují i jedinci, kteří mají volného času nadbytek a nedokážou si s ním poradit. Školních i rodinných povinností mají málo nebo je odmítají plnit, svůj volný čas tráví nahodile ve skupinách vrstevníků s obdobným zaměřením. Systematickým a většinou ani příležitostným zájmovým činnostem se nevěnují. Nudu často zahánějí činnostmi, které jsou z hlediska jejich osobnostního rozvoje i z hlediska společenského nežádoucí, např. experimentování s drogami, projevy agresivity, vandalismu...

Obě tyto krajnosti, nedostatek i nadbytek volného času jsou problematické, jelikož každý člověk by si už z mládí měl odnášet do života alespoň jeden trvalejší a hlubší zájem. Výchovným ideálem je jedinec s pestrými a všestrannými zájmy a jedním či několika trvalejšími a hlubšími zájmy (Hájek, 2003).

Volný čas dětí se liší od volného času dospělých tím, že v něm probíhá vývoj všech stránek osobnosti. Základní protikladnost volného času dětí a dospělých spočívá v podstatě protikladnosti dvou ontogeneticky vývojových stupňů – dětství a dospělosti (Veselá, 1997). Obsah volného času odpovídá věkovým a individuálním zvláštnostem, aktivity dětí a mládeže jsou většinou pestřejší než u dospělých (Pávková, 2003). V celém životě, tudíž i ve volném čase dospělých může, ale nemusí docházet k dílčím změnám jejich somatiky a psychiky. Ve volném čase dětí není jejich vývoj přerušen, tzn. že ve volném čase pokračuje cílevědomé formování osobnosti (Veselá, 1997).

1.3 Subjekty ovlivňující volný čas dětí

Volný čas dětí je ovlivňován mnoha činiteli, kteří se vzájemně ovlivňují (konkurují si nebo spolupracují). Mezi tyto činitele patří: **přírozené výchovné instituce** (rodina,

skupiny vrstevníků, lokální pospolitosti – např. obec), **instituce se zprostředkovaným výchovným působením** (společenské prostředí, občanská sdružení, soukromé subjekty, cestovní kanceláře, hromadné sdělovací prostředky apod.), **instituce s přímým výchovným působením** (školy, školská zařízení, vzdělávací subjekty, církve apod.), (Hájek, 2004).

1.3.1 Rodina

Rodina, jako primární sociální skupina, je pro většinu dětí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti. Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu, začíná s výchovou a vzděláváním, rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace (Hofbauer, 2004). Z toho vyplývá, že činnosti, které si dítě vybírá, nejsou dány jen množstvím volného času, osobnostními předpoklady dítěte, ale i tím, jaké hodnoty rodina uznává jako důležité, finančními možnostmi rodičů a jejich představami, jakým způsobem by jejich dítě mělo trávit svůj volný čas.

Z hlediska rodiny a jejího působení na dítě existují dvě oblasti volného času. První z nich je ovlivňování zájmů dítěte, druhá pak společné aktivity rodičů s dětmi (Hájek, 2004).

V důsledku zásadních společenských a ekonomických proměn došlo v dnešní době i ke změně hodnotového systému a některé nemateriální hodnoty jsou podceňovány nebo opomíjeny. Spousta rodičů neví, že s dítětem musí trávit určitý čas, protože to dítě ke svému rozvoji potřebuje. Není potřeba mu kupovat drahé věci, ale je třeba s ním trávit čas, povídat si s ním, poslouchat ho a reagovat na to co říká. Také není podmínkou do volnočasových aktivit investovat přemíru finančních prostředků, jde zejména o to, společně stráveným časem posílit rodinné vztahy a sytit citové potřeby dětí.

Rodina se také musí vypořádat s obtížným úkolem, výchovou dětí ke svobodě a odpovědnosti. Nadbytek svobodné volby vyvolává u dětí úzkost, proto potřebují určité hranice. Dobrá výchova k odpovědnosti a umění zacházet se svobodou volby jsou

důležitými prvky dobré výchovy a prevence prakticky čehokoliv. Je dobré tímto způsobem děti ovlivňovat v období, kdy si vytvářejí smysl pro řád a svědomí, tj. zvláště prvních pět let života dítěte (MŠMT, 2002).

1.3.2 Vrstevnické skupiny

Pro mnoho dětí je první a často jedinou formou dobrovolného sdružování neformální vrstevnická skupina. Vytvářejí ji mladí lidé blízkého věku a obdobného zájmu, často také téhož pohlaví a blízkého sociálního statusu. Vrstevnické skupiny vznikají nejdříve v místě bydliště, později se dosah jejich působení zvětšuje (Hofbauer, 2004).

Velice zde záleží na tom, jaké hodnoty a z nich vyplývající cíle tato skupina uznává. Může to být skupina, která naplňuje svůj volný čas žádoucím způsobem, nebo naopak skupina s negativním postojem k obecně uznávaným hodnotám a působící ve společnosti destruktivně (Hájek, 2004). Pozitivně zaměřené vrstevnické skupiny se věnují společným hrám, sportování či zábavě. Příslušnost k takovéto skupině poskytuje zázemí a ochranu, kompenzuje citovou a sociální deprivaci, vytváří sociální vztahy a pocit bezpečí, pomáhá překonávat sociální izolaci a přispívá k socializaci a osvojování pozitivních hodnot (Hofbauer, 2004). Některé skupiny naopak představují rizikové prostředí spojené s řadou sociálně patologických jevů (sekty, extremistické skupiny, pouliční party, gangy), (Pávková, 2002). Důsledkem se tak stává antisociální a delikventní chování (Hofbauer, 2004). Obecně je však členství ve vrstevnické skupině důležitým faktorem zdravého vývoje jedince (Pávková, 2002).

1.3.3 Lokální pospolitosti

Pod tímto pojmem chápeme zejména obec, ale třeba i sídliště či sídlištní blok, a vliv sousedských vztahů na možnosti a kvalitu uplatňování potřeb volného času jejími nedospělými členy. Také zde působí neformální skupiny dětí a mladistvých, vztahy mezi místními institucemi a ostatními občany, sousedské vztahy, ale i lokální politické

subjekty, které spolu ne vždy komunikují tak, aby se mohly dohodnout na tom, co je pro děti prospěšné a jaké podmínky a jakým způsobem by měly pro své děti vytvořit.

1.3.4 Společenské prostředí

Společenské prostředí je většinou odraz lokální pospolitosti a jejího sociální složení. Velkou roli hrají znovuvytvořené tradice založené na společenském postavení. Společenské postavení rodičů, eventuálně i jejich hmotné zázemí, mívá odraz i ve vztazích mezi dětmi, které mnohdy uznávají hodnoty, které převzaly od rodičů, a tím vytvářejí i určité vnitřní sociální členění. Tato tendence se mění s věkem dětí.

1.3.5 Občanská sdružení a podobné subjekty

O volný čas dětí pečují také sdružení, která si podle svého různorodého zaměření kladou různé cíle, ať už výchovné, vzdělávací, rekreační, či různě specificky zaměřené (Hájek, 2004).

. Mezi základní typy sdružení dětí a mladých lidí patří: sdružení všestranného obsahu se základním posláním výchovy k občanství (Junák), zájmová sdružení (zaměřená hlavně na sport, pobyt v přírodě, uměleckou tvořivost, ochranu přírody, technické činnosti, společenskovední aktivity), veřejně prospěšná sdružení (např. sdružení hasičů), sdružení odborů a politických stran, sdružení orientovaná nábožensky (YMCA) a samosprávné struktury dětí a mládeže (žákovské rady, fóra, sněmy, parlamenty), (Hofbauer, 2004).

1.3.6 Hromadné sdělovací prostředky a informační technologie

Jejich působení je považováno za velmi významné. Veřejnoprávní i komerční média nabízejí řadu produktů zaměřených přímo na různé skupiny dětí a mládeže (dětské časopisy a knihy, televizní a rozhlasové pořady, hudební nahrávky, počítačové hry atd.). Vedle toho jsou však děti i konzumenty mediálních prostředků určených dospělým (Pávková, 2002). To působí negativně na jejich psychiku a vnímání reálného

života. Sledováním akčních filmů mohou zejména menší děti nabýt dojmu, že násilí je přirozenou součástí života a jeho páchání je jednou z účinných možností, jak dosáhnout svého. Nadměrné sledování televize dále poškozuje pohybový aparát, zrak, oběhový systém, nervovou soustavu a další orgány (MŠMT, 2002).

1.3.7 Soukromé subjekty

Sem patří zejména cestovní kanceláře se svými poznávacími, pobytovými a ozdravnými zájezdy pro děti a mládež a úroveň jejich výchovně vzdělávacího působení. Dále pak různé podnikatelské firmy pořádající akce pro děti a mládež, umělecké agentury, rekreační zařízení se svými volnočasovými programy, hypermarkety s koutky pro děti nebo s různými víkendovými a dalšími akcemi.

1.3.8 Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Plní výchovně vzdělávací a rekreační funkci. Je to souhrnný termín pro domy dětí a mládeže s širokou zájmovou působností a pro stanice zájmových činností, které jsou specializované na konkrétní zájmové činnosti. Jsou určena jak pro děti a mládež, tak pro jejich rodiče a další veřejnost.

1.3.9 Školy

Působí na děti především svými mimovyučovacími aktivitami, programy mimo vyučování na školách v přírodě, výlety, akademiemi apod. (Hájek, 2004).

Základní formou výchovy mimo vyučování a péče o děti zaměstnaných rodičů jsou školní družiny a kluby. Školní družiny jsou určeny žákům 1. – 5. ročníků, školní kluby žákům 6. – 9. ročníků. Jejich činnost navazuje na vzdělávací činnost základní školy, není však přímým pokračováním vyučování, ani ho nenahrazuje. Ve školní družině či klubu se uskutečňují činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a příprava na vyučování. Program musí vyhovovat potřebám a zájmům dětí

a respektovat jejich věkové zvláštnosti, zároveň však musí vytvářet dobré podmínky pro uskutečňování výchovných záměrů pedagogů.

Člověk však není jen pasivním produktem vlivu dědičnosti, prostředí a výchovy. Má možnost svojí individuální aktivitou vývoj usměrňovat, korigovat, rozvíjet pozitivní předpoklady a vlivy či potlačovat nežádoucí. Lidská aktivita, snahy člověka a jeho vlastní úsilí jsou významnými činiteli vývoje jedince.

Všechny činitele vývoje a všechny oblasti výchovy se navzájem prolínají, doplňují a ovlivňují. Nedostatky v kterémkoliv z nich se mohou projevit negativně i v jiné oblasti, navzájem však může docházet ke kompenzaci. Podíl vlivu jednotlivých činitelů je u každého jedince jiný. Také působení rodiny či institucionální výchovy má pro jednotlivé lidi odlišný význam. Podíl výchovy mimo vyučování může být zanedbatelný, může se však stát i činitelem, který závažným způsobem ovlivní život a budoucnost člověka (Pávková, 2002).

1.4 Formy využití volného času

Za volný čas je považován čas, v němž jedinec svobodně, na základě svých zájmů, nálad a pocitů, volí činnost, které se bude věnovat. Dětství a dospívání je období, kdy je jedinec schopen zajímat se o velmi širokou škálu aktivit. V dospělosti pak dochází spíše k prohlubování určitého druhu zájmů.

1.4.1 Aktivní využívání volného času

Aktivní odpočinek je základním prvkem zdravého životního stylu a tedy i prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Osvojení si stereotypu a potřeby aktivního trávení volného času je dáno tím, jak je k aktivní formě odpočinku přistupováno v rodině, ve škole a v dalších subjektech organizujících volnočasové aktivity dětí.

Aktivní trávení volného času a aktivní odpočinek musí splňovat následující funkce: aktivní přístup dětí a mládeže k provádění této činnosti, kompenzace jednotvárné zátěže

(při vyučování, dlouhém sezení, nerovnoměrném zatěžování jednotlivých oblastí mozku, nervové soustavy atd.), posilování zdravého způsobu života a zdraví.

U dětí a mládeže rozlišujeme následující formy aktivit: fyzická aktivita realizovaná organizovanou i neorganizovanou sportovní činností, zájmová činnost, pohyb na čerstvém vzduchu spojený s fyzickou aktivitou (turistika, práce na zahradě), zábava kompenzující duševní napětí a přispívající k rozvoji osobnosti.

1.4.2 Pasivní využívání volného času

V současném vývoji volnočasových aktivit se prohlubuje pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit. Mezi pasivní činnosti patří například sledování televize, poslech hudby, návštěva restauračních zařízení, nicnedělání atd. Převážně pasivní trávení volného času působí negativně na fyzický i psychický vývoj dítěte (MŠMT, 2002).

1.5 Druhy činností ve volném čase

1.5.1 Odpočinkové a rekreační činnosti

Způsob odpočinku a rekreace má vliv na utváření způsobu života jedince, jeho hodnotovou orientaci a v dospělosti i na pracovní výkon. Naučit děti a mládež racionálně odpočívat je proto jedním z nejvýznamnějších úkolů jejich výchovy.

Odpočinkové činnosti jsou klidné, pohybově i psychicky nenáročné, naproti tomu rekreační činnosti mají charakter vydatné pohybové aktivity, nejlépe na čerstvém vzduchu. Mohou mít podobu tělovýchovných nebo manuálně pracovních činností. Tyto činnosti pomáhají odstraňovat únavu z vyučování a kompenzují jednostranné zatížení žáků ve škole.

Odpočinkové činnosti mohou být např. spánek, relaxační cvičení, stolní společenské hry, četba, práce s počítačem, poslech hudby, sledování televize nebo rozhovory s ostatními.

Rekreačními činnostmi jsou především sport a sportovní hry, činnosti spojené s ochranou a tvorbou životního prostředí a činnosti hudebně pohybové.

Při zařazování odpočinkových a rekreačních činností je třeba brát v úvahu kolísání výkonnosti dětí během dne. V časných ranních hodinách je nízká, vrcholu dosahuje mezi 9. a 10. hodinou dopolední, poté následuje pozvolný pokles, nejnižší je odpoledne mezi 13. a 15. hodinou, potom opět stoupá a večer zase klesá. Odpočinkové činnosti zařazujeme v době největšího poklesu výkonnosti (ráno, po obědě, večer) a rekreační ve středním stupni únavy (po odpoledním odpočinku).

1.5.2 Zájmové činnosti

Jsou to cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci, plní tedy výchovnou i vzdělávací funkci.

Zájmy můžeme dělit podle úrovně činnosti (aktivní, receptivní), intenzity (hluboké, povrchní), časového trvání (krátkodobé, trvalé), stupně koncentrace (jednostranné, mnohostranné), společenských norem (žádoucí, nežádoucí). Nejčastější dělení je však podle obsahu, a to na společenskovední (výchova k vlastenectví, partnerství, jazykověda, sběratelství, zájmové studium, publicistika atd.), pracovní-technické (práce s různými materiály, stavebnicemi, montáže, opravy, modelářské práce, elektronika, výpočetní technika atd.), přírodovědné (pozorování přírody, pěstitelské práce, chovatelství, ochrana životního prostředí atd.), esteticko-výchovné (výtvarné, hudební a literárně-dramatické činnosti), tělovýchovné, sportovní a turistické (kondiční cvičení, tanec, atletika, sportovní hry atd.).

Zájmy dítěte se neustále vyvíjejí. V mladším školním věku ještě nejsou rozlišeny, proto je nutné jim předkládat činnosti, při kterých se mění nejen obsah, ale i prostředí, ve kterém probíhají. Využíváme zde chuti a nadšení dětí pro vše nové, jejich zájmy jsou však spíše krátkodobé. Prohlubují se a specializují až ve starším věku, dospívající prožívají své zájmy intenzivně a věnují jim velké množství času. Podněcování, rozvíjení

a usměrňování zájmové činnosti tvoří jeden z důležitých předpokladů profesní orientace a flexibility (Pávková, 2002).

1.6 Funkce volného času

Volný čas má značný význam pro kvalitní prožívání lidského života. Plní řadu důležitých funkcí, bez nichž by se člověk nemohl správně rozvíjet jak po stránce fyzické, psychické, tak sociální.

Autoři věnující se problematice volného času se zabývají i otázkou, jakou funkci má volný čas v životě člověka. Odpověď na tuto otázku je formulována mnoha způsoby. Ráda bych zde zmínila alespoň některé z nich.

Spousta (1998) považuje za základní funkce volného času odpočinek, zábavu, aktivní soužití se sociálním prostředím, zájmovou činnost a vzdělávání.

Podle Kaplana (1960 in Vážanský, 1995) však volný čas naplňuje i další funkce, jako je pocit příslušnosti, prospěšnosti, rozvoj individuality, omezení negativních zážitků či podněcování tvořivosti.

Čáp (1993) připisuje volnému času funkci odpočinku, zábavy a rozvoje osobnosti. Jejich důležitost však považuje za nerovnoměrnou, jelikož odpočinek a zábava jsou funkce s vlastním významem, ale hodnotu nabývají především tím, že přispívají k rozvoji osobnosti.

O něco podrobněji bych chtěla přiblížit teorii Pávkové (2002), která vymezuje čtyři základní funkce volného času a výchovy ve volném čase. Patří mezi ně funkce výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

1.6.1 Výchovně- vzdělávací funkce

Na tuto funkci je kladen zvláště velký důraz. Jednotlivé instituce se podílejí na formování žádoucích postojů a morálních vlastností dětí a mládeže podle svých možností a legislativně vymezeného poslání. Pomocí pestrých a zajímavých činností se děti motivují k společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových

vědomostí, dovedností i návyků. Úspěchy v zájmových činnostech přináší pocit uspokojení, příležitost k seberealizaci a přiměřenému sebehodnocení.

1.6.2 Zdravotní funkce

K plnění zdravotní funkce napomáhá především usměrňování režimu dne. Spočívá to ve střídání rozmanitých činností - duševních a tělesných činností, práce a odpočinku, činností organizovaných a spontánních. Zvláště velký význam mají tělovýchovné a sportovní činnosti, které kompenzují dobu strávenou ve škole při vyučování. Velký zdravotní význam má také podněcování a poskytování příležitostí k pohybu na čerstvém vzduchu. Další činností, kterou mají instituce u dětí podněcovat, je správná životospráva a dodržování hygienických návyků.

1.6.3 Sociální funkce

Sociální funkce je obzvláště důležitá pro utváření bohatých a žádoucích sociálních vztahů. Instituce pro výchovu mimo vyučování mají možnost kompenzovat rozdíly mezi nestejnými materiálními i psychologickými podmínkami v rodinách, čímž pomáhá zejména dětem z méně podnětného nebo konfliktního rodinného prostředí.

Součástí sociální funkce výchovy mimo vyučování je i nácvik komunikativních dovedností, rozvoj sociálních kompetencí a seznamování se s pravidly společenského chování.

1.6.4 Preventivní funkce

Nedílnou součástí vhodného trávení volného času je i preventivní funkce. Preventivní funkcí je myšleno předcházení poruchám chování a emocí. Dobrou organizací spontánních i připravovaných aktivit můžeme zabránit prvním kontaktům se sociálně patologickými jevy.

Problematice prevence se budu podrobněji věnovat v následující kapitole.

1.7 Prevence

Podle všeobecného pojetí znamená prevence předcházení, zamezení vzniku nemoci nebo nežádoucího jevu. Její cíle, metody a prostředky se liší podle typu prevence (Miovský, 2007).

1.7.1 Základní rozdělení prevence

Prevence se dělí na primární, sekundární a terciární. Prevence primární se dále dělí na prevenci nescifickou a specifickou.

Primární prevence

Primární prevenci můžeme charakterizovat jako předcházení sociálně patologických jevů a riziku vzniku závislostí. Cílovou skupinou jsou všichni, jak jedinci ohrožení tak i neohrožení. Primární prevenci dělíme na *nespecifickou*, která je zaměřená na žádoucí formy chování obecně, a *specifickou*, která je zaměřena proti konkrétnímu riziku.

Sekundární prevence

Sekundární prevence se zaměřuje na ohrožené skupiny obyvatelstva, popř. jedince se sociálně patologickou zkušeností, kde nepropukla závislost, recidiva. Její úlohou je zabránit negativnímu společenskému vývoji jedince. Cílovou skupinu tvoří přímo rizikový jedinci nebo konkrétní sociální skupina (např. minorita nebo komunita), popřípadě sociální prostředí (městské čtvrti, obce), které bezprostředně ohrožuje jejich členy nebo obyvatele.

Terciární prevence

Terciární prevence je určena jedincům, kteří propadli patologickému chování (drogová závislost, kriminální činnost, gamblerství...) a má za cíl zabránit jejich další recidivě. V souvislosti s terciární prevencí hovoříme rovněž o resocializaci, tzn. pomoci nasměrovat závislého či problémového jedince k novým životním hodnotám (rodina, práce, aktivně-pozitivní využití volného času apod.) a životu bez patologie a závislosti.

Tento stupeň prevence se zaměřuje na sociální prostředí, příčiny a podmínky vzniku závadového jednání a jeho recidivy (Čech, 2006).

1.7.2 Prevence sociálně patologických jevů

Mezi sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se podle Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zařazuje široká škála výchovných problémů, výchovných poruch a poruch chování, a to včetně zneužívání návykových látek. Dále se jedná o kriminalitu, delikvenci, patologické hráčství (gambling), netolismus (virtuální drogy), šikanu, vandalismus a jiné formy násilného chování, rasismus, antisemitismus aj. (MŠMT, 2007).

Podle Matouška (2003) mezi cílovou skupinu preventivních opatření patří:

- hyperaktivní děti
- děti selhávající ve škole
- děti s poruchami chování
- děti zneužívané a týrané v rodinách
- děti z dysfunkčních rodin
- děti z čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality
- děti z rodin žijících pod hranicí životního minima
- děti z rodin, v nichž chybí otec
- děti s predelikventním chováním
- populace všech rodičů v komunitě
- populace všech občanů státu aj.

Prevence sociálně patologických jevů se zaměřuje na tři základní linie. V oblasti primární prevence je nutné podporovat aktivity, které nabízejí alternativní trávení volného času (sportovní, zájmové, kulturně společenské). Zde hrají klíčovou roli rodina, škola a vliv společnosti. V oblasti sekundární a terciární prevence je pak potřeba

podporovat resocializační a rekvalifikační projekty, nízkoprahová zařízení poskytující poradenskou a terapeutickou péči, streetwork a clubwork, linky důvěry atd. Nedílnou součástí je vzdělávání v oblasti sociálně právní a etické, organizované školou či nestátními institucemi.

Prevence nemůže sociální patologii eliminovat, ale její zanedbávání by mohlo mít závažné důsledky (Čáp, 1993).

1.7.3 Prevence v rodině

Rodinná výchova je základ, na kterém později staví především škola. Někdy však tyto základy je třeba poopravit, či úplně změnit. Některá rodina uplatňuje nadměrnou péči, někde jsou kladeny neodpovídající požadavky na dítě. Někdy je dítěti naopak dána naprostá volnost, někde je malá péče zdůvodněná nedostatkem času nebo je malý zájem o dítě. To vše ztěžuje orientaci dětí v životě a jejich pozitivní socializaci.

Jestliže rodina neposkytuje pozitivní příklad a zázemí (např. rodiče jsou trvale či dlouhodobě nezaměstnaní, bez vyšší úrovně vzdělání nebo společností sociálně neakceptovaní), vede tato situace u dětí k frustraci a pocitu nestability, k tvorbě negativních životních kompetencí, postojů a dovedností. Tato situace je podhoubím pro drogovou závislost, alkoholismus, kriminalitu a další negativní jevy.

Kořeny vzniku společensky nežádoucích jevů mohou být i v tzv. „normální“ rodině, kde je výrazně snížený dohled nad dětmi a nedostatek volného času pro pobyt s dětmi, způsobený přílišnou zaměstnaností rodičů. Velmi vysoké finanční možnosti rodiny můžou vést až k výměně sociálních vazeb za materiální orientaci rodiny.

Tam, kde rodina vzhledem ke své nízké sociokulturní úrovni nebo neplněním základních funkcí v oblasti tvorby pozitivních sociálních dovedností u dětí a mládeže není základním ochranným a preventivním mechanismem, dostávají se děti a mladí lidé do rizikového pásma vzniku sociálně patologických jevů (MŠMT, 2002).

1.7.4 Prevence na školách

Škola svým přístupem k využívání volného času významně přispívá k osvojení si aktivního nebo pasivního přístupu dětí a mládeže k trávení volného času a hlavně k optimální kvalitě volnočasových aktivit dětí a mládeže. Na většině škol se setkáváme s nabídkou možnosti aktivního trávení volného času formou nepovinných předmětů, kroužků apod. Výuka tělesné výchovy je jedním z důležitých prvků ovlivňujících vztah dětí k tělesné aktivitě ve volném čase. A to jak ve sportovních klubech nebo organizacích, tak k neorganizovanému sportování. Pro účinné působení školy musí existovat soulad s vlivem rodiny dítěte.

S nástupem do základní školy si děti velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní subkulturu, na níž jsou učitelé někdy více a někdy méně napojeni. V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part a to už i u dětí na prvním stupni ZŠ (MŠMT, 2002,).

Škola se také může stát jedním z původců sociálně patologických jevů. Její systém, eventuelně sám pedagog může být velmi významným faktorem příčin vzniku sociálně patologických jevů, především záškoláctví, které úzce souvisí s dalšími projevy. Právě ve škole také často dochází k prvotnímu kontaktu jedince s členy různých part a dalšímu kontaktu po vyučování (Čech, 2006,).

Preventivní výchovně vzdělávací působení k osvojení si zdravého životního stylu musí být neoddelitelnou součástí výuky a života škol a školských zařízení. Není dostatečně účinné realizovat ve školách preventivní aktivity pouze jako volnočasové aktivity organizované školou či školským zařízením nebo nejrůznějšími formami mimoškolní činnosti (sportovní kluby, střediska volného času apod.). Každodenní život školy musí mít takovou kvalitu, aby dětem umožňoval osvojit si kompetence zdravého životního stylu, které jsou nejúčinnějším preventivním nástrojem.

Základními kompetencemi prevence v rámci podpory zdraví a zdravého životního stylu jsou:

- zvyšování sociální kompetence dětí a mládeže – rozvíjení sociálních dovedností, které napomáhají efektivní orientaci v sociálních vztazích, odpovědnosti za chování a uvědomění si důsledků jednání

- posilování komunikačních dovedností – zvyšování schopnosti řešit problémy, konflikty, adekvátní reakce na stres, neúspěch, kritiku
- vytváření pozitivního sociálního klimatu – pocitu důvěry, bez nadměrného tlaku na výkon, zařazení do skupiny, práce ve skupině vrstevníků, vytvoření atmosféry pohody a klidu, bez strachu a nejistoty
- formování postojů ke společensky akceptovaným hodnotám – pěstování právního vědomí, mravních a morálních hodnot, humanistických postojů apod.

Dovednosti, znalosti a postoje, které si žáci osvojí, musí korespondovat s věkem a navazovat na předchozí zkušenost. Formy vzdělávání a výchovy musí zohledňovat životní styl rodiny i působení vrstevníků.

1.7.5 Prevence ve společnosti

V současné společnosti, kde se spíše prosazuje konzumní styl života, agrese a kult peněz, je dopad do hodnotového systému dětí a mládeže velmi nepříznivý. Neblahou roli sehrávají některá média a všudypřítomná reklama nabízející snový svět bezproblémového konzumu. Zavádějící a destruktivní pro hodnotový systém dětí a mládeže je také liberální postoj části společnosti k drogám a jejich konzumu.

Prevence vyžaduje těsné spolupůsobení všech sil společnosti. Prevence založená ve společnosti předpokládá řadu spolupracujících složek. Vedle rodiny, škol a školských zařízení je třeba sladěných a propojených opatření v oblasti zájmových organizací, občanských sdružení, místní samosprávy, zdravotnických zařízení, pedagogicko psychologických poraden, středisek výchovné péče pro děti a mládež, duchovních sdružení, policie, kulturních středisek, podnikatelských subjektů apod. V mediální oblasti je naprostá absence systémového působení ve smyslu výchovy a vzdělávání k pozitivnímu a zdravému životnímu stylu (MŠMT, 2002).

2 Cíle práce a hypotézy

V této práci jsem si stanovila dva cíle a dvě hypotézy.

2.1 Cíle práce

1. Zmapovat, jakými aktivitami se ve svém volném čase zabývají žáci ZŠ v Českých Budějovicích.
2. Zjistit, zda je rozdíl ve využívání volného času u žáků 1. a 2. stupně ZŠ a 2. stupně ZŠ a víceletých gymnázií.

2.2 Hypotézy

1. Žáci 1. stupně ZŠ využívají aktivněji svůj volný čas než žáci 2. stupně.
2. Není rozdíl ve využívání volného času u žáků 2. stupně ZŠ a stejně starých dětí na víceletých gymnáziích.

3 Metodika

3.1 Použitá metoda

Teoretická část práce (kapitola 1) byla vypracována obsahovou analýzou dokumentů (monografické publikace, odborná literatura, webové stránky, metodické pokyny). Veškeré zdroje jsou uvedeny v abecedním pořádku (podle příjmení autora) v seznamu použitých zdrojů (kapitola 7).

Pro empirickou část práce byla použita kvantitativní metoda dotazování formou dotazníků, které byly rozdány v 5. a 7. třídách náhodně vybraných základních škol a sekundách náhodně vybraných víceletých gymnázií v Českých Budějovicích.

Nestandardizovaný dotazník (viz. příloha č. 1) byl sestaven z 10 otázek přizpůsobených věku respondentů. Z toho byly 3 uzavřené, 5 polootevřených, 1 otevřená a 1 polootevřená s 21 podotázkami.

Před začátkem šetření byl proveden předvýzkum pro ověření srozumitelnosti dotazníků, kterého se zúčastnilo 10 žáků z 5. třídy základní školy. Při vlastním šetření byl dotazník rozdán žákům během vyučovací hodiny a ihned vybrán zpět. Z celkového počtu byly poté vyřazeny nesprávně či neúplně vyplněné dotazníky.

Výsledky byly zpracovány formou tabulek a grafů a vyjádřeny v absolutních číslech a v procentech.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Výzkum byl proveden na základních školách a víceletých gymnáziích v Českých Budějovicích v prosinci 2008. Zúčastnily se ho čtyři 5. třídy, čtyři 7. třídy a tři sekundy z náhodně vybraných škol (ZŠ Vltava, ZŠ Nerudova, Gymnázium J. V. Jirsíka, Gymnázium Jírovceva a Gymnázium Česká).

Celkem bylo rozdáno 265 dotazníků, z toho 95 v 5. třídách, 94 v 7. třídách a 76 v sekundách. Po vyřazení 28 nesprávně či neúplně vyplněných dotazníků zůstalo 237 pro výzkum použitelných dotazníků, z toho 80 z 5. tříd, 83 ze 7. tříd a 74 ze sekund. Celková návratnost tedy byla 89,4 %.

Věk respondentů se pohyboval v rozmezí 10-13 let, z čehož bylo 80 respondentů ve věku 10-11 let (5. tř.) a 144 ve věku 12-13 let (7.tř., sekundy). Rozložení žáků v jednotlivých třídách dle pohlaví bylo následující: v 5. třídách 42 dívek a 38 chlapců, v 7. třídách 49 dívek a 34 chlapců a v sekundách 41 dívek a 33 chlapců (viz. tabulka č. 1).

Tabulka č. 1: Charakteristika zkoumaného souboru

	počet žáků	dívky		chlapci	
		počet	%	počet	%
5. třída	80	42	52,5	38	47,5
7. třída	83	49	59	34	41
sekunda	74	41	55	33	45
celkem	237	132	56	105	44

Zdroj: vlastní výzkum

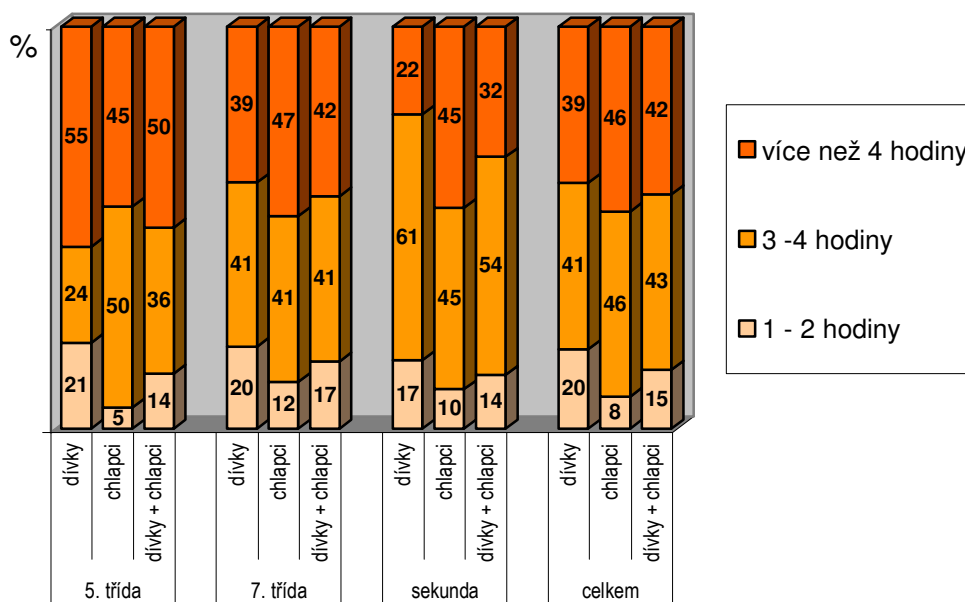
4 Výsledky

Veškerá data získaná z dotazníků jsem nejprve zapsala v absolutních číslech do tabulek (viz. příloha č. 2, tabulky č. 2-15) a poté je převedla na procenta. Z procentuálních hodnot jsem vytvořila následující grafy. Pro lepší přehlednost jsem do výsledků zařadila pouze výsledné grafy bez pomocných tabulek.

4.1 Kolik mám denně volného času?

Z hlediska počtu hodin volného času jsem zjistila, že nejvíce volného času mají žáci 5. tříd, poté žáci 7. tříd a nejméně žáci v sekundách. Celkově respondenti většinou uvedli, že mají 3-4 hodiny nebo 4 a více hodin volného času. Rozdíl mezi těmito dvěma možnostmi činí pouze 1 %. Na odpověď 1-2 hodiny pak připadá zbylých 15 % odpovědí (viz. graf č. 1).

Graf č. 1: Kolik mám denně volného času?

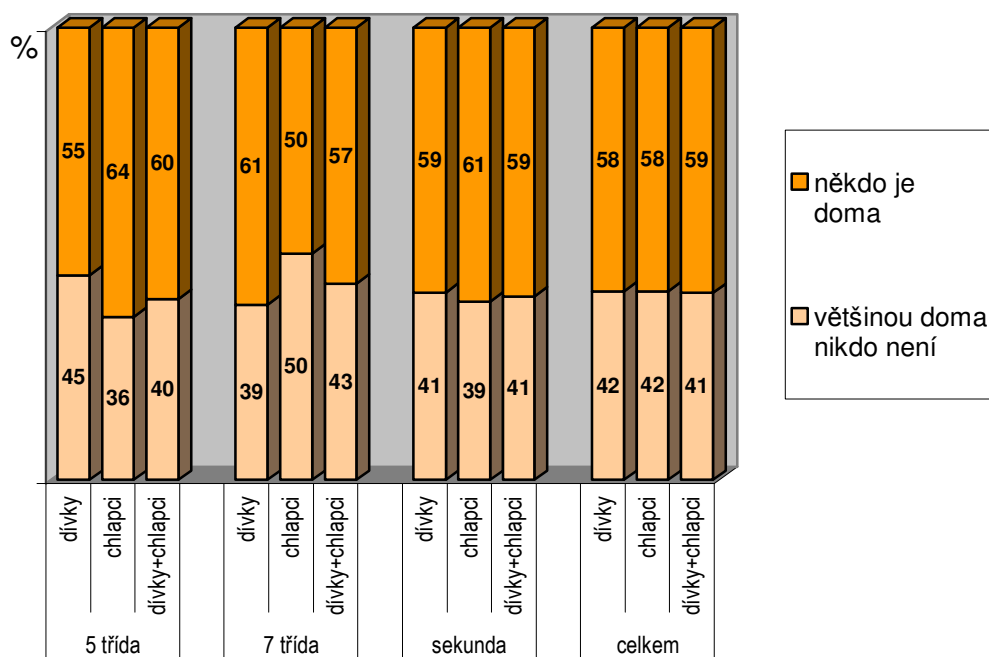

Zdroj: vlastní výzkum

4.2 Když přijdu ze školy domů...

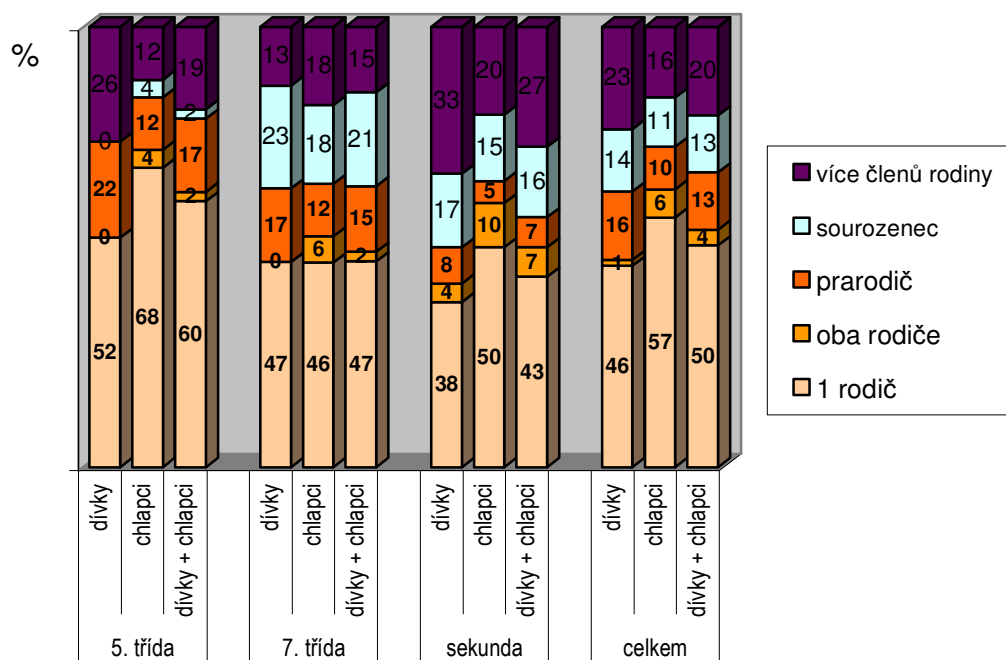
Z této otázky vyplynulo, že po příchodu zkoumaného souboru dětí ze školy ve 41 % případech doma nikdo není a ve zbylých 59 % se doma nachází buď jeden nebo oba rodiče, někdo z prarodičů, sourozenec či více členů rodiny najednou. Věk ani pohlaví dítěte nemají vliv na přítomnost někoho z rodiny v domácnosti dítěte po jeho příchodu ze školy. V 50 % případech, kdy respondenti uvedli, že se doma někdo nachází, je doma přítomen jeden z rodičů, naopak oba rodiče se zde objevují pouze v ojedinělých případech (viz. grafy č. 2a, 2b).

Graf č. 2a: Když přijdu ze školy domů...

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 2b: Po mém příchodu ze školy je doma...

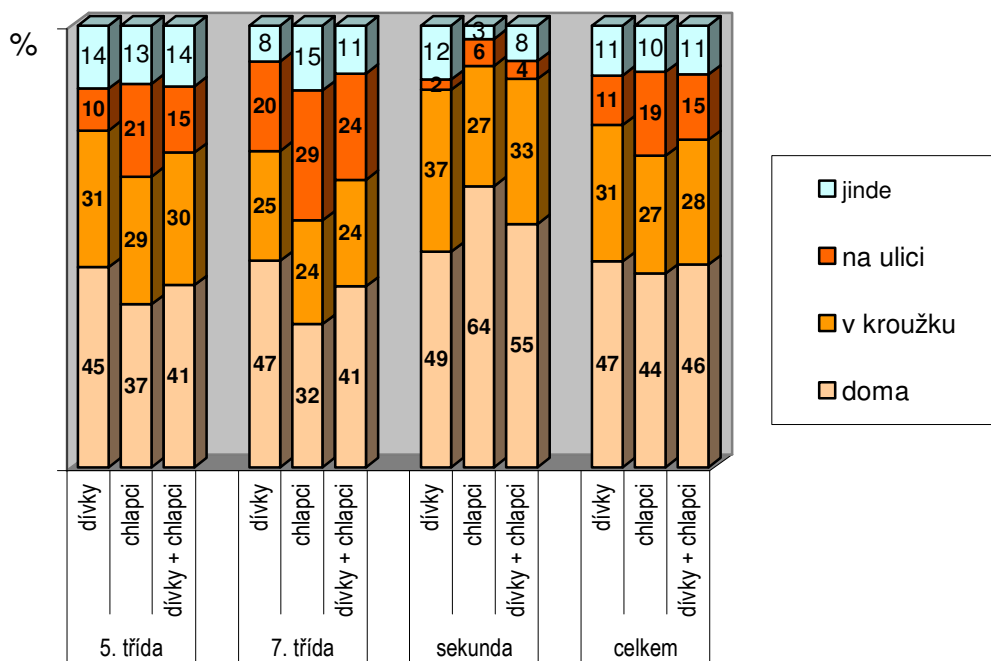

Zdroj: vlastní výzkum

4.3 Svůj volný čas trávím obvykle...

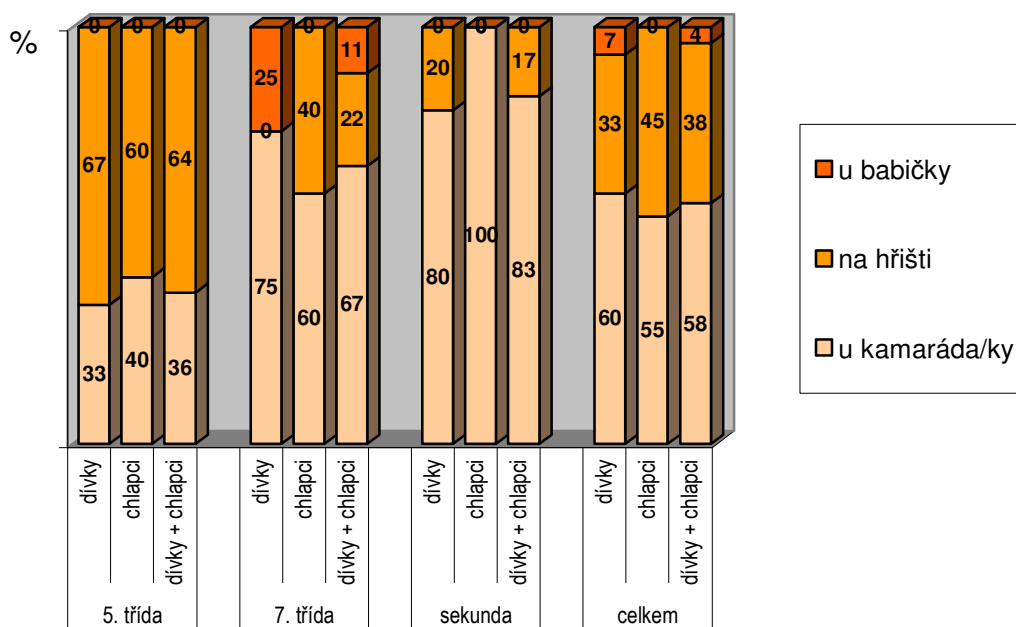
Na otázku, kde nejčastěji tráví svůj volný čas odpověděli respondenti následovně, 46 % žáků z celkového počtu uvedlo, že doma, 28 % v kroužku, 15 % na ulici a zbylých 11 % doplnilo jiné možnosti, a to u kamaráda/ky, na hřišti nebo u babičky. Ve všech třech skupinách žáků vyšlo, že nejvíce volného času tráví doma, poté v kroužku, na ulici a nejméně jinde (u kamarádů, na hřišti, u babičky). Pouze u chlapců v 7. třídě vyšlo, že tráví více času na ulici než v kroužku. Za povšimnutí stojí fakt, že žáci víceletých gymnázií tráví podstatně méně času na ulici než jejich vrstevníci navštěvující základní školy (viz. grafy 3a, 3b).

Graf č. 3a: Svůj volný čas trávím obvykle...

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 3b: Další místa trávení volného času.

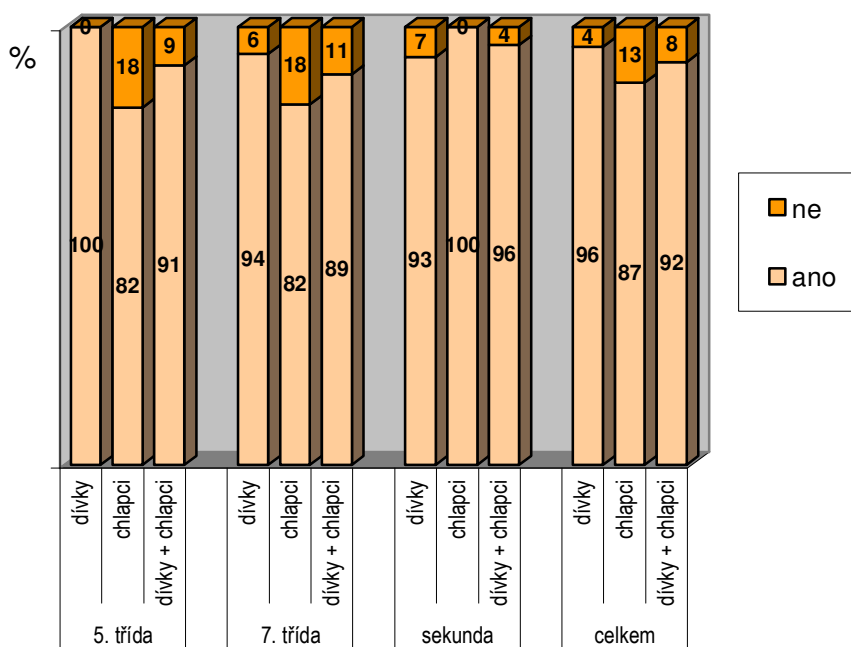

Zdroj: vlastní výzkum

4.4 Nabízí moje škola nějaké zájmové kroužky?

Záměrem této otázky bylo zjistit informovanost žáků o nabídce zájmových kroužků na jejich škole. Podle mého výzkumu každá z vybraných škol tyto kroužky organizuje (viz. příloha č. 3). Jak je znázorněno v grafu č. 4, informovanost žáků o nabízených kroužcích je velmi dobrá, nejlepší v sekundách a nejhorší v 7. třídách. Celkově 92 % žáků o kroužcích ví, přičemž dívky jsou lépe informované než chlapci.

Graf č. 4: Nabízí moje škola nějaké zájmové kroužky?

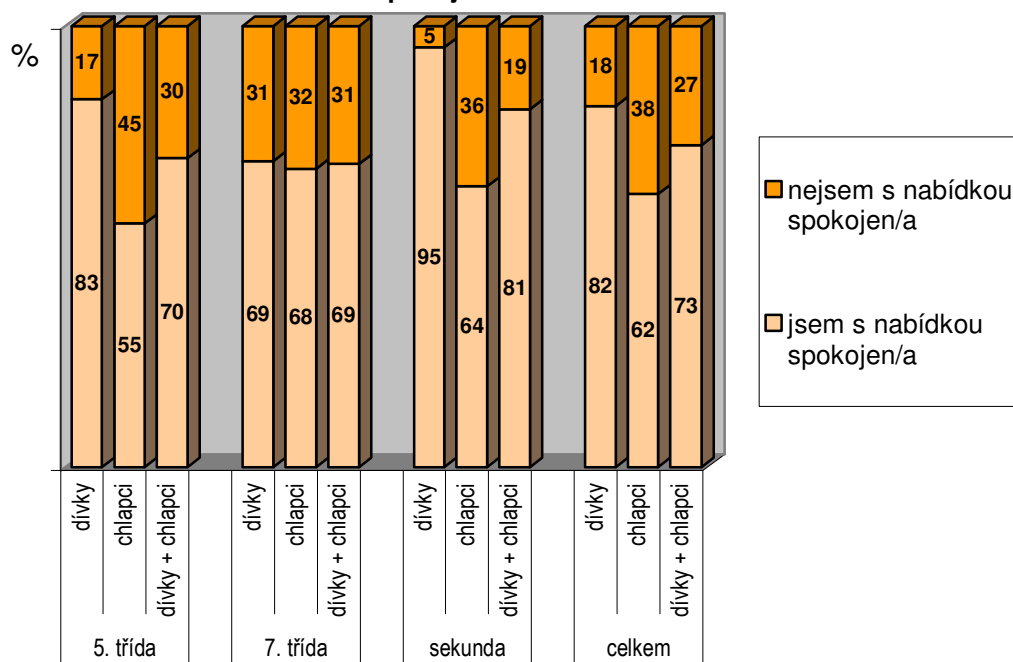
Zdroj: vlastní výzkum

4.5 Jsem s nabídkou zájmových kroužků na mé škole spokojen/a?

V návaznosti na předchozí otázku jsem zjišťovala, zda nabídka zájmových kroužků na školách je pro žáky uspokojivá či nikoliv. Ve všech třídách převažovala spokojenost nad nespokojeností. Jako nejnespokojenější se projeví žáci 5. tříd, převážně chlapci, kde nabídka nevyhovuje 45 % z nich.

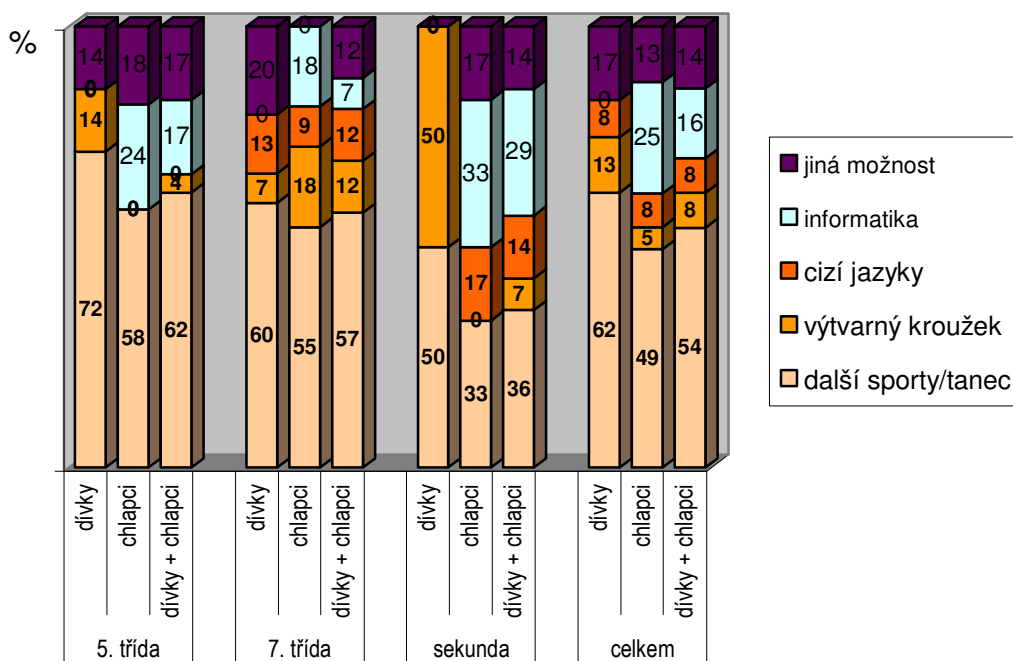
Z celkového počtu respondentů nabídka nevyhovuje 27 %. Těch jsem se dotázala, jaké další aktivity by na své škole uvítali. U 5. a 7. tříd by nadpoloviční většina ráda provozovala nějaký další sport či tanec. U sekund je zájem o sport také nejvyšší, ale procentuálně se blíží požadavku o kroužek zaměřený na informatiku. Dále jsem zaznamenala výrazný zájem o výtvarný kroužek u dívek v sekundách. Uvítalo by ho celých 50 % z nich. Velký rozdíl je v zájmu o výuku cizích jazyků, v 5. třídách byl zájem nulový, kdežto v 7. třídách a sekundách činil 12 a 14 % odpovědí. Celkově je největší zájem o sport/tanec a informatiku (viz. grafy č. 5a, 5b).

Graf č. 5a: Jsem s nabídkou zájmových kroužků na mé škole spokojen/a?

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 5b: Jaký další kroužek bych uvítal/a?

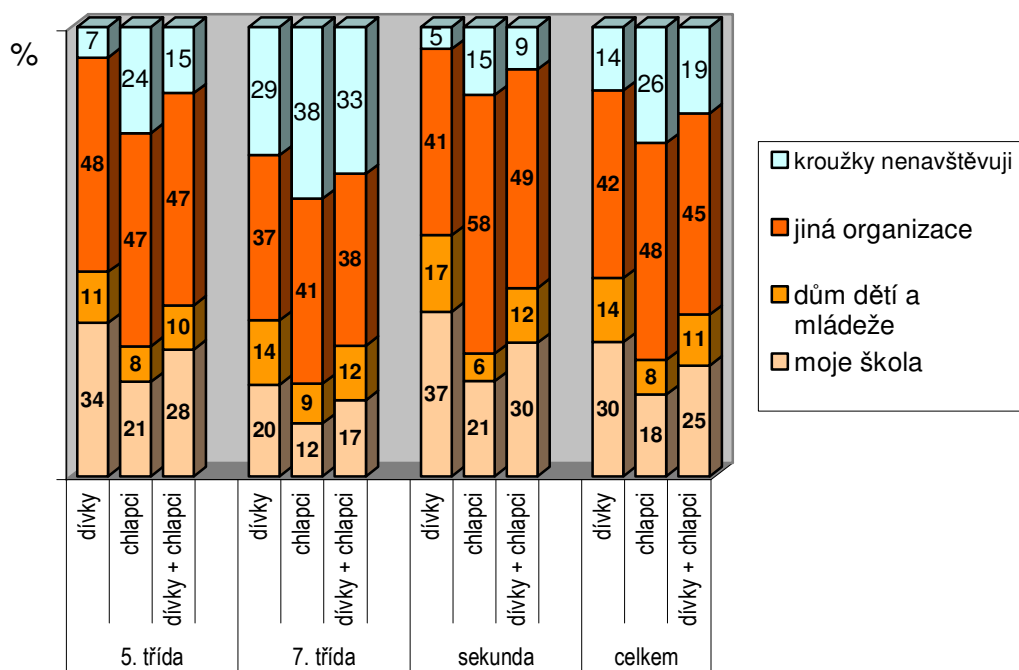

Zdroj: vlastní výzkum

4.6 Navštěvují kroužek, který organizuje...

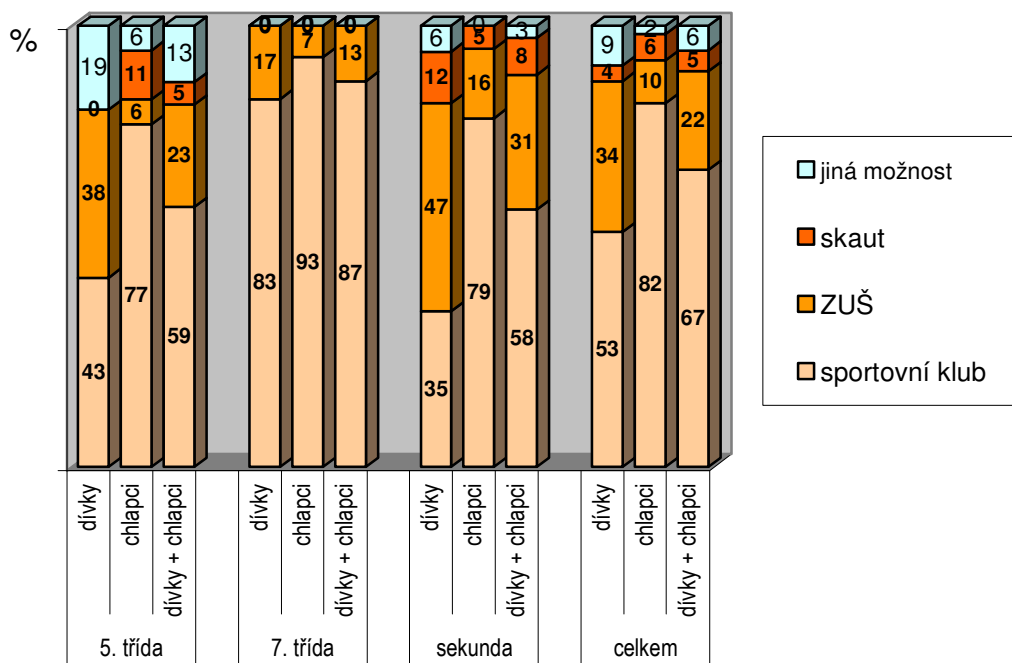
19 % z celkového počtu respondentů uvedlo, že kroužky nenavštěvuje. Zbýlých 81 % chodí do kroužků pořádaných jejich školou, domovy dětí a mládeže či jinými organizacemi, mezi které patří sportovní kluby, základní umělecké školy, Skaut aj. Kroužky organizované školou navštěvuje 25 % žáků, domovy dětí a mládeže 11% žáků a jinou organizací 45 %. Z hlediska dalších organizací výrazně převažují sportovní kluby a nezanedbatelnou část tvoří i základní umělecké školy. Obecně nejméně kroužky navštěvují žáci 7. tříd a nejvíce žáci v sekundách. Ve všech případech se kroužkům více věnují dívky než chlapci (viz. grafy č. 6a, 6b).

Graf č. 6a: Navštěvuji kroužek, který organizuje...

Zdroj: vlastní výzkum

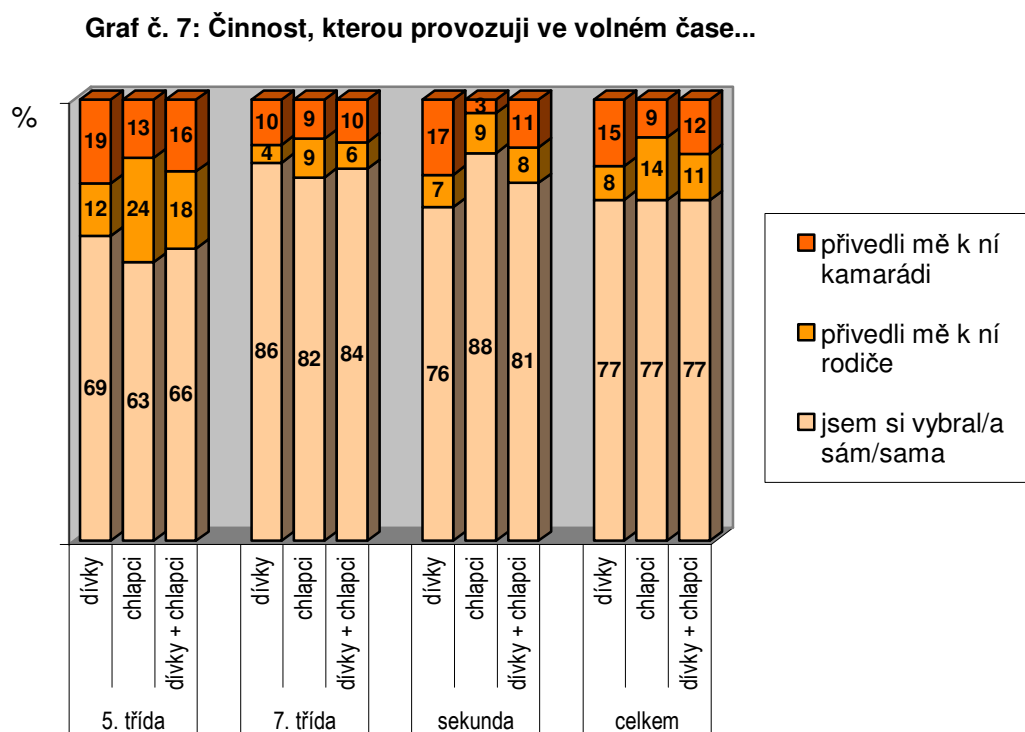
Graf č. 6b: Další organizace, které organizují zájmové kroužky.

Zdroj: vlastní výzkum

4.7 Činnost, kterou provozuji ve volném čase...

Ze všech dotazovaných si 77 % respondentů vybralo svou volnočasovou aktivitu samo. Vliv rodičů a kamarádů na výběr činností ve volném čase je vyrovnaný. V 5. třídách je patrný větší vliv rodičů i kamarádů než v 7. třídách a sekundách (viz. graf č. 7).

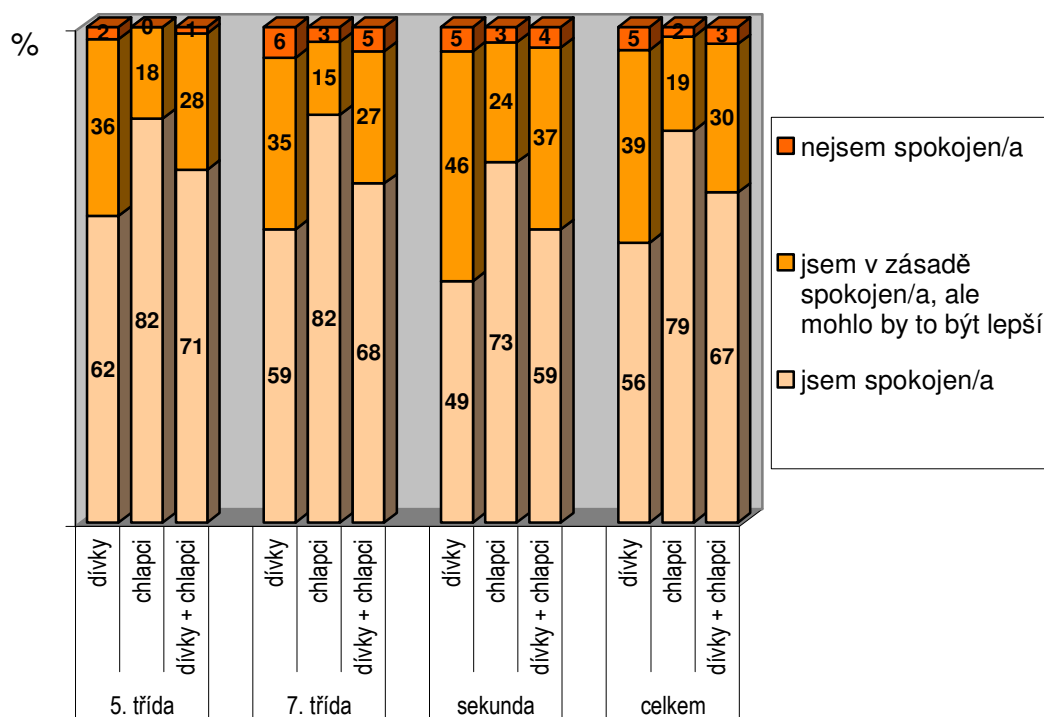
Zdroj: vlastní výzkum

4.8 S trávením svého volného času...

Podle mého výzkumu je 67 % respondentů s trávením svého volného času spokojeno, 30 % uvedlo, že jsou v zásadě spokojeni, ale mohlo by to být lepší a 3 %

jsou nespokojena. Ve všech třídách jsou spokojenější chlapci než dívky, mezi jednotlivými třídami není výrazný rozdíl (viz. graf č. 8).

Graf č. 8: S trávením svého volného času...

Zdroj: vlastní výzkum

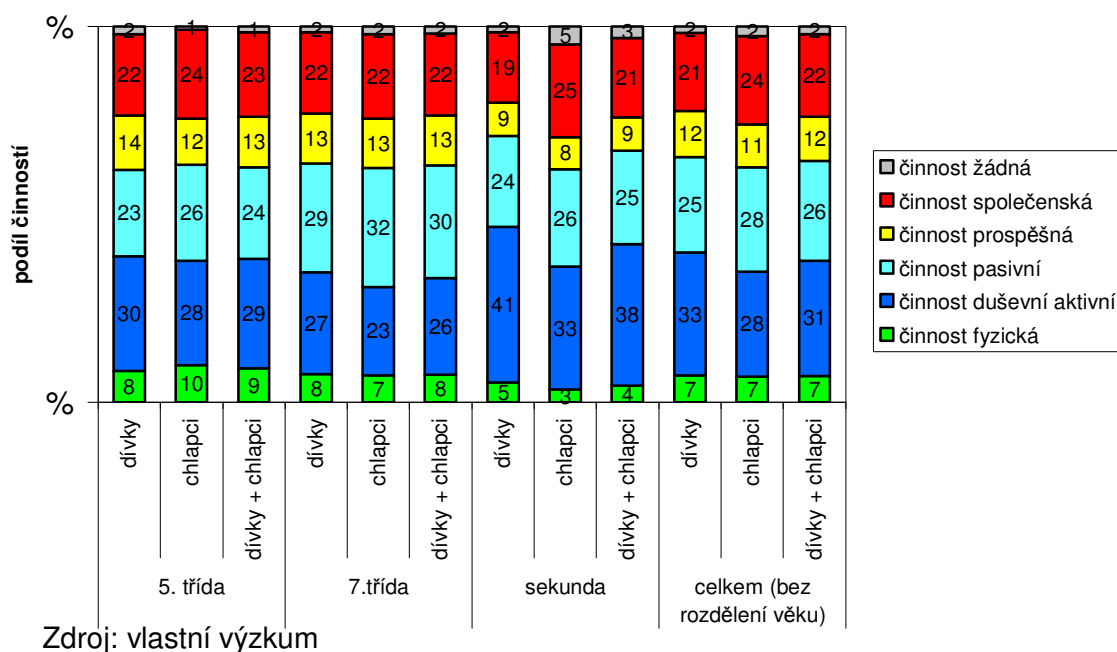
4.9 Co dělám ve svém volném čase?

Pro lepší přehlednost jsem odpovědi na tuto otázku shrnula do šesti kategorií. Do fyzické aktivity jsem zařadila sport a chození do přírody, do duševně aktivní činnosti návštěvu kroužků nesportovního charakteru, práci s počítačem, hru na hudební nástroj, čtení, kreslení a sbírání předmětů. Pasivní činnost zahrnuje poslech hudby, sledování televize a telefonování. Pomoc v domácnosti a starání se o zvířata jsem určila jako činnost prospěšnou a angažování se v nějaké organizaci, provozování nějaké aktivity s rodiči, setkávání se s přáteli, schůzky s partnery a návštěvy klubů či diskoték

jako činnost společenskou. Kategorie žádná činnost zahrnuje odpovědi „nudím se“ a „nedělám nic“.

Z odpovědí respondentů vyplynulo, že se nejvíce věnují duševně aktivním a pasivním činnostem. V 5. třídách a v sekundách převládá aktivní duševní činnost nad pasivní, v 7. třídách je tomu naopak. Všechny tři skupiny respondentů věnují nejméně času fyzické aktivitě (viz. graf č. 9).

Graf č. 9 Co dělám ve svém volném čase?

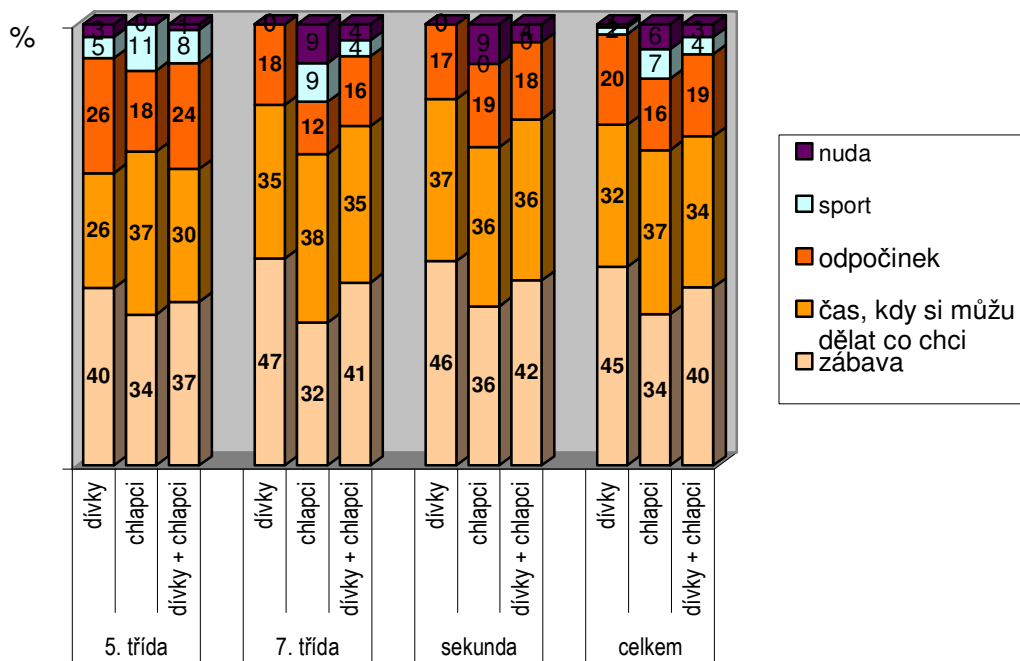

4.10 Co pro mě znamená volný čas?

Tuto otázku jsem formulovala jako otevřenou, bez připravených možností. Odpovědi respondentů se daly shrnout do pěti kategorií: zábava, čas, kdy si můžu dělat co chci, odpočinek, sport a nuda. Odpovědi jednotlivých skupin se výrazně neliší, pouze v sekundách se ani jednou neobjevila odpověď sport. Nejvíce respondentů (40 %) ...

odpovědělo, že volný čas je pro ně zábava, dalších 34 % odpovědělo, že čas kdy si můžou dělat co chtějí a třetí nejčastější odpovědí (19 %) byla zábava. Sport uvedla jen 4 % respondentů a nudu pouhá 3 %.

Graf č. 10: Co pro mě znamená volný čas?

Zdroj: vlastní výzkum

5 Diskuze

Cílem výzkumu bylo zmapovat volnočasové aktivity žáků základních škol a zjistit, zda je rozdíl ve využívání volného času u žáků 1. a 2. stupně ZŠ a u žáků 2. stupně ZŠ a jejich vrstevníků na víceletých gymnáziích. Výzkum byl uskutečněn na náhodně vybraných základních školách a víceletých gymnáziích v Českých Budějovicích. Zúčastnilo se ho 237 respondentů ve věku 10-13 let. Šetření bylo provedeno formou dotazníků, na jejichž základě jsem došla k výše uvedeným výsledkům.

V této části bych ráda shrnula výsledky vyplývající z grafů 1 až 10 a porovнала je s výsledky starších výzkumů.

První otázkou jsem zjišťovala, kolik mají žáci denně volného času. Z grafu č. 1 vyplynulo, že nejvíce volného času mají žáci 5. tříd a nejméně žáci v sekundách. Došla jsem k totožnému výsledku jako Pokorná (2007), která ve své práci uvádí, že více než polovina žáků prvního stupně základních škol má více než 3 hodiny volného času denně. Domnívám se, že počet hodin volného času je ovlivněn množstvím školních povinností, které s věkem a náročností školy stoupají.

Druhou otázkou jsem se snažila zjistit, zda po příchodu dětí ze školy je někdo z rodiny doma nebo se o sebe a svůj volný čas musí postarat samy. Nadpoloviční většina (59 %) respondentů odpověděla, že někdo doma je (viz. graf č. 2a). Toto procento odpovědí však nepovažuji za dostatečné. Jak uvádí Hofbauer (2004), rodina je pro většinu dětí prvotním prostředím volnočasového života, které se zásadně podílí na formování jejich osobnosti. Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu, začíná s výchovou a vzděláváním, rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace. Proto si myslím, že z hlediska utváření životních hodnot a učení se správnému využití volného času, zejména jako prevenci sociálně patologických jevů, je hodnota 41 % dětí, které jsou doma samy, velmi znepokojující.

V následující otázce jsem se zaměřila na místa, kde respondenti tráví svůj volný čas. Ukázalo se, že nejvíce času tráví doma (viz. graf č. 3a), s čímž podle mého názoru souvisí i nízká fyzická aktivita (viz. graf č. 9). Na druhém místě uvedli zájmové kroužky a ještě o něco méně žáků zaškrtnulo možnost na ulici či jinde. Toto zjištění se shoduje s výsledky Zalabové (2002), která uvádí místa trávení volného času

ve stejném pořadí: domov, kroužky, ulice. Při porovnání 5. a 7. tříd a 7. tříd a sekund jsem zjistila, že žáci 5. tříd tráví více času v kroužcích a méně na ulici než žáci 7. tříd a taktéž žáci sekund tráví více času v kroužcích než žáci 7. tříd (viz. graf č. 3a).

Na každé škole je větší či menší nabídka zájmových kroužků (viz. příloha č. 3). Informovanost žáků o této nabídce je velmi dobrá, nikoliv však stoprocentní (viz. graf č. 4), navíc celých 27 % z celkového počtu respondentů není s nabídkou spokojeno (viz. graf č. 5a). Většina z nich by uvítala nějaký sportovní či taneční kroužek (viz. graf č. 5b). Poptávku po kroužcích zaměřených na sport potvrzuje i Pokorná (2007), podle jejíhož výzkumu by je uvítalo 64% žáků. Stejně jako u Pokorné, se mezi dalšími požadavky objevila informatika, výtvarný kroužek a výuka cizích jazyků. Kroužky, které organizují základní školy navštěvuje pouhá čtvrtina respondentů (viz. graf č. 6), doporučila bych proto školám, aby více informovaly žáky o nabízených aktivitách a snažily se rozšířit jejich nabídku podle poptávky. Zejména pokud mají žáci zájem o sport, bylo by vhodné je v tom podpořit, protože fyzická aktivita u žáků základních škol je podle mého výzkumu velmi nízká (viz. graf č. 9). Hraje však nezastupitelnou roli v tělesném i duševním vývoji dítěte a přispívá ke zdravému životnímu stylu a prevenci sociálně patologických jevů (MŠMT, 2002).

Více než tři čtvrtiny respondentů si svou volnočasovou aktivitu vybraly samy. Největší vliv rodičů i kamarádů je patrný u žáků 5. tříd, u 7. tříd a sekund je tento vliv srovnatelný (viz. graf č. 7). Staňová (2007) ve své práci, na rozdíl ode mě, uvádí, že v 72 % mají na výběr aktivit žáků ve volném čase vliv rodiče. Shodujeme se však v tom, že s rostoucím věkem jejich vliv klesá. Ke stejnému závěru došel i Tůma (2005), který konstatuje, že aktivity mladších žáků jsou častěji ovlivněny zásahem dospělých než u starších žáků. Ve většině případů jsou respondenti se svým volným časem spokojeni, částečnou nespokojenost projevilo 30 % z nich a úplnou nespokojenost pouhá 3 % (viz. graf č. 8).

Záměrem další otázky bylo zjistit, do jaké míry se respondenti zabývají konkrétními činnostmi. Výzkum MŠMT z roku 1994 udává jako nejčastější činnosti žáků základních škol sportovní aktivity, kulturně umělecké aktivity a setkávání se s přáteli (Dubský, 1994). Oproti tomu pozdější výzkumy dokazují, že ustupuje fyzická aktivita

a do popředí zájmů se dostává setkávání s kamarády, návštěva kroužků, hraní her na počítači či pasivní sledování televize a poslech hudby (Zalabová, 2002, Pokorná, 2007). Stejně tak podle mého výzkumu se celkově žáci nejvíce zabývají činnostmi duševně aktivními (např. návštěva kroužků, práce na počítači), poté pasivními a společenskými. Nejmenší podíl tvoří fyzická aktivita a prospěšné činnosti. Při srovnání jednotlivých tříd vyšlo, že žáci 5. tříd jsou o něco aktivnější jak z hlediska duševně aktivních činností, tak z hlediska fyzické aktivity. Dále se ukázalo, že sekundy jsou duševně aktivnější, ale méně fyzicky aktivní než jejich vrstevníci v 7. třídách (viz. graf č. 9).

V poslední části dotazníku měli respondenti vyjádřit svými slovy co pro ně znamená volný čas. Nejčastější odpovědi byly zábava a čas, kdy si můžu dělat co chci. Další výraznější odpověď byla odpočinek, zbylé dvě (sport a nuda) jsou zanedbatelné (viz. graf č. 10).

Z rozboru odpovědí jednotlivých otázek dotazníku vyplývá, že první hypotéza, že žáci 1. stupně ZŠ využívají aktivněji svůj volný čas než žáci 2. stupně, byla potvrzena. Nejen, že žáci 5.tříd (1.stupeň) navštěvují více zájmové kroužky než žáci 7.tříd (2.stupeň), ale jsou i fyzicky aktivnější.

Druhá hypotéza, že není rozdíl ve využívání volného času u žáků 2. stupně ZŠ a stejně starých dětí na víceletých gymnáziích, se nepotvrdila. Rozdíly se projevily v počtu hodin, místě trávení i činnostech provozovaných ve volném čase respondentů.

6 Závěr

V teoretické části této práce jsem shrnula základní údaje týkající se problematiky volného času. V praktické jsem se pak snažila pomocí kvantitativního výzkumu naplnit stanovené cíle a potvrdit či vyvrátit své hypotézy.

Stanovila jsem si dva cíle a dvě hypotézy. Oba cíle, zmapovat, jakými aktivitami se ve svém volném čase zabývají žáci ZŠ v Českých Budějovicích a zjistit, zda je rozdíl ve využívání volného času u žáků 1. a 2. stupně ZŠ a 2. stupně ZŠ a víceletých gymnázií, byly splněny. První hypotéza byla potvrzena, druhá vyvrácena.

Zpracováním výsledků získaných z dotazníkového šetření jsem zjistila, že celkově se žáci základních škol zabývají nejvíce duševně aktivními činnostmi jako je návštěva kroužků nesportovního charakteru, práce s počítačem, hra na hudební nástroj, čtení, kreslení atd. Jako druhé nejčastější se ukázaly pasivní činnosti, kam jsem zařadila poslech hudby, sledování televize a telefonování. V 5. třídách a v sekundách převládá aktivní duševní činnost nad pasivní, v 7. třídách je tomu naopak. Nejméně se všechny tři skupiny respondentů věnují fyzické aktivitě. Z výsledných grafů vyplynulo, že hypotéza, že žáci 1. stupně ZŠ využívají aktivněji svůj volný čas než žáci 2. stupně, byla potvrzena. Oproti tomu druhá hypotéza, že není rozdíl ve využívání volného času u žáků 2. stupně ZŠ a stejně starých dětí na víceletých gymnáziích, potvrzena nebyla. Ukázalo se, že žáci navštěvující gymnázia se více věnují činnostem duševního charakteru. Žáci 2. stupně ZŠ se věnují pasivním činnostem i fyzické aktivitě více než žáci gymnázií.

Myslím si, že problematika volného času je celospolečenským problémem. Jeho funkce, především preventivní, by se neměla podceňovat. U dětí v něm zásadní roli hrají rodiče a škola. Rodiče a následně školy by měli naučit děti smysluplně a efektivně využívat svůj volný čas do takové míry, aby si tuto schopnost udržely i do dospělosti. Rodiče by měli sloužit jako vzor, od kterého dítě převeze své návyky. Škola by pak, podle mého názoru, měla poskytnout dostatečné možnosti pro volnočasové aktivity nebo alespoň informace o možnostech využití volného času v okolí. Rodiče by měli trávit se svými dětmi více času, zajímat o to, co jejich dítě ve volném čase dělá a snažit se vést ho k aktivnímu způsobu života. Z hlediska škol by bylo dobré, kdyby

se pokusily zvýšit informovanost žáků o nabízených zájmových kroužcích a rozšířit nabídku volnočasových aktivit.

Poznatky z této bakalářské práce budou zaslány zpět do škol, na nichž probíhal výzkum. Mohou je zde využít jako inspiraci pro rozšíření nabídky zájmových kroužků podle poptávky respondentů, a tím přispět ke zlepšení náplně jejich volného času, čímž se nemalou měrou zaslouží o prevenci sociálně patologických jevů a zdravý vývoj svých žáků.

7 Seznam použitých zdrojů

ČECH, Tomáš. Úskalí realizace primární prevence rizikového chování v základních školách. In Klenková, J.; Vojtová, V. (ed.) *Komunikace a její místo v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní a základní vzdělávání* [CD-ROM]. Brno : Pedagogická fakulta MU, 2006.

ČECH, Tomáš. Výchova ve volném čase a k volnému času z hlediska prevence nežádoucích forem společenského chování I. *Vychovatel*, 2006, roč. LIII, č. 7, s. 12-14. ISSN 0139-6919.

DUBSKÝ, Vladimír. *Srovnávací analýza výzkumu zájmu dětí a mládeže ve volném čase a možnosti jejich realizace*. Praha. Národní institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 1994. 14 s. Výzkumná zpráva. Dostupný z WWW: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1135614460.pdf>>.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1993. 415 s. ISBN 80-7066-534-3

HÁJEK, Bedřich. *Děti, vedoucí, volný čas*. 1. vyd. Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. 120 s. ISBN 80-86784-06-1.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. 2003. vyd. Praha : UK v Praze - Pedagogická fakulta, , 2003. 105 s. ISBN 80-7290-128-1.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

MIOVSKÝ, Michal, et al. *Vybrané termíny primární prevence*. Praha : MŠMT, 2007. 21 s. Dostupný z WWW:

<<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/JCHVybraneterminyprimarniprevence.pdf>>.

MŠMT ČR. *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních : č.j.: 20 006/2007-51*. Praha : MŠMT, 2007. 18 s. Dostupný z WWW:

<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/PH_20006_07_51_MP_k_prevenci_S PJ_k_podpisu_mini.pdf>.

MŠMT ČR, odbor pro mládež. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha : Čihák tisk, 2002. 48 s. Dostupný z WWW:

<<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/volnycas.pdf>>.

PÁVKOVÁ, Jiřina, et al. *Pedagogika volného času : Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Průvodce studiem oboru pedagogika volného času*. 1. vyd. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2003. 29 s. ISBN 80-7083-757-8.

POKORNÁ, Kateřina. *Hodnoty a zájmy žáka a jejich využití ve volném čase na prvním stupni ZŠ*. [s.l.], 2007. 98 s. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Diplomová práce.

SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas : vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 115 s. ISBN 80-246-1039-6.

SPOUSTA, Vladimír, et al. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně - Pedagogická fakulta, 1998. 37 s. ISBN 80-210-1274-9.

STAŇOVÁ, Martina. *Vztah dětí a mládeže k volnému času a volnočasovým aktivitám*. [s.l.], 2007. 67 s. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Bakalářská práce.

ŠTURSOVÁ, Tereza. *Aktuální problémy mladé generace ČR*. Praha. Národní institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 2006. 41 s. Závěrečná zpráva. Dostupný z WWW: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1174039212.pdf>>.

TŮMA, Jiří. *Náplň volného času dětí základní školy*. [s.l.], 2005. 73 s. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Diplomová práce.

VÁŽANSKÝ, Mojmír, SMĚKAL, Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. 1.vyd. Brno : Paido, 1995. 176 s. ISBN 80-901737-9-9.

VESELÁ, Jana. *Jak ve volném čase?*. 1. vyd. Hradec králové : Gaudeamus, 1997. 121 s. ISBN 80-7041-146-5.

ZALABOVÁ, Veronika. *Volný čas a hodnotová orientace mládeže*. [s.l.], 2002. 82 s. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Diplomová práce.

8 Klíčová slova

Prevence

Sociálně patologické jevy

Volný čas

Zájmová činnost

9 Přílohy

9.1 Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Tabulky

Příloha č. 3: Nabídka zájmových kroužků na školách

Příloha č.1: Dotazník

Dotazník: **Jak trávím svůj volný čas?**

Dotazník je zcela anonymní a jeho výsledky budou použity výhradně ke zpracování mé bakalářské práce s názvem Využití volného času u žáků ZŠ, předem děkuji za spolupráci. Pavlína Sedláčková, 3. ročník OVZ, Zdravotně sociální fakulta JU.

Napiš, prosím, svou odpověď nebo zaškrtni jednu z uvedených možností.

věk:

třída:

pohlaví: chlapec/ dívka

1. Kolik mám denně volného času?
 - a. 1-2 hodiny
 - b. 3-4 hodiny
 - c. více než 4 hodiny

2. Když přijdu ze školy domů,
 - a. většinou doma nikdo není
 - b. doma je, kdo

3. Svůj volný čas trávím obvykle
 - a. doma
 - b. v kroužku
 - c. na ulici
 - d. jinde, kde.....

4. Nabízí moje škola nějaké zájmové kroužky?
 - a. ano
 - b. ne

5. Pokud nabízí,
 - a. jsem s nabídkou spokojen/a
 - b. nejsem s nabídkou spokojen/a, uvítal/a bych ještě jiný kroužek, jaký.....

6. Navštěvuji kroužek (kroužky), který organizuje
 - a. moje škola
 - b. dům dětí a mládeže
 - c. jiná organizace, jaká.....
 - d. kroužky nenavštěvuji

7. Činnost, kterou provozuji ve volném čase

- a. jsem si vybral/a sám/sama
- b. přivedli mě k ní rodiče
- c. přivedli mě k ní kamarádi
- d. jiná možnost, jaká.....

8. S trávením svého volného času

- a. jsem spokojen/a
- b. jsem v zásadě spokojen/a, ale mohlo by to být lepší
- c. nejsem spokojen/a

9. Co dělám ve svém volném čase?

U každé možnosti zakroužkuj, prosím, jedno z pěti čísel podle toho, jak často danou činnost provozuješ.

1 - každý den

2 - 2-3x za týden

3 - 1x za týden

4 - 1-2x za měsíc

5 - této činnosti se vůbec nevěnuji

- a. aktivně sportuji , jaký sport?.....1 2 3 4 5
- b. chodím do kroužku, kterého?.....1 2 3 4 5
- c. poslouchám hudbu 1 2 3 4 5
- d. sleduji televizi, video... 1 2 3 4 5
- e. pracuji s počítačem 1 2 3 4 5
- f. telefonuji, posílám SMS 1 2 3 4 5
- g. hraji na hudební nástroj 1 2 3 4 5
- h. čtu si knihy 1 2 3 4 5, časopisy 1 2 3 4 5
- i. kreslím, maluji... 1 2 3 4 5
- j. starám se o zvířata 1 2 3 4 5
- k. chodím do přírody 1 2 3 4 5
- l. angažuji se aktivně v nějaké organizaci (Skaut, Červený kříž...)1 2 3 4 5
- m. hraji si s kamarády 1 2 3 4 5, sám 1 2 3 4 5, s rodiči 1 2 3 4 5
- n. sbírám něco (známky, samolepky...) 1 2 3 4 5
- o. pomáhám doma 1 2 3 4 5
- p. dělám něco s rodiči,co?.....1 2 3 4 5
- q. setkávám se s kamarády 1 2 3 4 5
- r. mám schůzku se svým partnerem 1 2 3 4 5
- s. navštěvuji diskotéky, kluby,večírky... 1 2 3 4 5
- t. nudím se, nedělám nic 1 2 3 4 5
- u. provozuji jinou aktivitu, jakou?.....1 2 3 4 5

10. Co pro mě znamená volný čas?

Napiš krátce svými slovy.

Příloha č. 2: Tabulky

Tabulka č. 2: Kolik mám denně volného času?

		1 - 2 hodiny	3 - 4 hodiny	více než 4 hodiny
5. třída	dívky	9	10	23
	chlapci	2	19	17
	dívky + chlapci	11	29	40
7. třída	dívky	10	20	19
	chlapci	4	14	16
	dívky + chlapci	14	34	35
sekunda	dívky	7	25	9
	chlapci	3	15	15
	dívky + chlapci	10	40	24
celkem	dívky	26	55	51
	chlapci	9	48	48
	dívky + chlapci	35	103	99

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 3: Když přijdu ze školy domů...

		většinou doma nikdo není	někdo je doma
5 třída	dívky	19	23
	chlapci	13	23
	dívky+chlapci	32	48
7 třída	dívky	19	30
	chlapci	17	17
	dívky+chlapci	36	47
sekunda	dívky	17	24
	chlapci	13	20
	dívky+chlapci	30	44
celkem	dívky	55	77
	chlapci	43	60
	dívky+chlapci	98	139

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 4: Po mém příchodu ze školy je doma...

		1 rodič	oba rodiče	prarodič	sourozenec	více členů rodiny
5. třída	dívky	12	0	5	0	6
	chlapci	17	1	3	1	3
	dívky + chlapci	29	1	8	1	9
7. třída	dívky	14	0	5	7	4
	chlapci	8	1	2	3	3
	dívky + chlapci	22	1	7	10	7
sekunda	dívky	9	1	2	4	8
	chlapci	10	2	1	3	4
	dívky + chlapci	19	3	3	7	12
celkem	dívky	35	1	12	11	18
	chlapci	35	4	6	7	10
	dívky + chlapci	70	5	18	18	28

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 5: Svůj volný čas trávím obvykle...

		doma	v kroužku	na ulici	jinde
5. třída	dívky	19	13	4	6
	chlapci	14	11	8	5
	dívky + chlapci	33	24	12	11
7. třída	dívky	23	12	10	4
	chlapci	11	8	10	5
	dívky + chlapci	34	20	20	9
sekunda	dívky	20	15	1	5
	chlapci	21	9	2	1
	dívky + chlapci	41	24	3	6
celkem	dívky	62	40	15	15
	chlapci	46	28	20	11
	dívky + chlapci	108	68	35	26

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 6: Další místa trávení volného času

		u kamaráda/ky	na hřišti	u babičky
5. třída	dívky	2	4	0
	chlapci	2	3	0
	dívky + chlapci	4	7	0
7. třída	dívky	3	0	1
	chlapci	3	2	0
	dívky + chlapci	6	2	1
sekunda	dívky	4	1	0
	chlapci	1	0	0
	dívky + chlapci	5	1	0
celkem	dívky	9	5	1
	chlapci	6	5	0
	dívky + chlapci	15	10	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 7: Nabízí moje škola nějaké zájmové kroužky?

		ano	ne
5. třída	dívky	42	0
	chlapci	31	7
	dívky + chlapci	73	7
7. třída	dívky	46	3
	chlapci	28	6
	dívky + chlapci	74	9
sekunda	dívky	41	3
	chlapci	30	0
	dívky + chlapci	71	3
celkem	dívky	129	6
	chlapci	89	13
	dívky + chlapci	218	19

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 8: Jsem s nabídkou zájmových kroužků na mé škole spokojen/a?

		jsem s nabídkou spokojen/a	nejsem s nabídkou spokojen/a
5. třída	dívky	35	7
	chlapci	21	17
	dívky + chlapci	56	24
7. třída	dívky	34	15
	chlapci	23	11
	dívky + chlapci	57	26
sekunda	dívky	39	2
	chlapci	21	12
	dívky + chlapci	60	14
celkem	dívky	108	24
	chlapci	65	40
	dívky + chlapci	173	64

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 9: Jaký další kroužek bych uvítal/a?

		další sporty/tanec	výtvarný kroužek	cizí jazyky	informatika	jiná možnost
5. třída	dívky	5	1	0	0	1
	chlapci	10	0	0	4	3
	dívky + chlapci	15	1	0	4	4
7. třída	dívky	9	1	2	0	3
	chlapci	6	2	1	2	0
	dívky + chlapci	15	3	3	2	3
sekunda	dívky	1	1	0	0	0
	chlapci	4	0	2	4	2
	dívky + chlapci	5	1	2	4	2
celkem	dívky	15	3	2	0	4
	chlapci	20	2	3	10	5
	dívky + chlapci	35	5	5	10	9

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 10: Navštěvuji kroužek, který organizuje...

		moje škola	dům dětí a mládeže	jiná organizace	kroužky nenavštěvuji
5. třída	dívky	15	5	21	3
	chlapci	8	3	18	9
	dívky + chlapci	23	8	39	12
7. třída	dívky	10	7	18	14
	chlapci	4	3	14	13
	dívky + chlapci	14	10	32	27
sekunda	dívky	15	7	17	2
	chlapci	7	2	19	5
	dívky + chlapci	22	9	36	7
celkem	dívky	40	19	56	19
	chlapci	19	8	51	27
	dívky + chlapci	59	27	107	46

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 11: Další organizace, které organizují zájmové kroužky.

		sportovní klub	ZUŠ	skaut	jiná možnost
5. třída	dívky	9	8	0	4
	chlapci	14	1	2	1
	dívky + chlapci	23	9	2	5
7. třída	dívky	15	3	0	0
	chlapci	13	1	0	0
	dívky + chlapci	28	4	0	0
sekunda	dívky	6	8	2	1
	chlapci	15	3	1	0
	dívky + chlapci	21	11	3	1
celkem	dívky	30	19	2	5
	chlapci	42	5	3	1
	dívky + chlapci	72	24	5	6

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 12: Činnost, kterou provozují ve volném čase...

		jsem si vybral/a sám/sama	přivedli mě k ní rodiče	přivedli mě k ní kamarádi
5. třída	dívky	29	5	8
	chlapci	24	9	5
	dívky + chlapci	53	14	13
7. třída	dívky	42	2	5
	chlapci	28	3	3
	dívky + chlapci	70	5	8
sekunda	dívky	31	3	7
	chlapci	29	3	1
	dívky + chlapci	60	6	8
celkem	dívky	102	10	20
	chlapci	81	15	9
	dívky + chlapci	183	25	29

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 13: S trávením svého volného času...

		jsem spokojen/a	jsem v zásadě spokojen/a, ale mohlo by to být lepší	nejsem spokojen/a
5. třída	dívky	26	15	1
	chlapci	31	7	0
	dívky + chlapci	57	22	1
7. třída	dívky	29	17	3
	chlapci	28	5	1
	dívky + chlapci	57	22	4
sekunda	dívky	20	19	2
	chlapci	24	8	1
	dívky + chlapci	44	27	3
celkem	dívky	75	51	6
	chlapci	83	20	2
	dívky + chlapci	158	71	8

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.14: Co dělám ve svém volném čase?

5. třída

	činnost	dívky					chlapci					dívky + chlapci				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
a	aktivně sportuji	1	19	9	2	11	9	15	5	1	8	10	34	14	3	19
b	chodím do kroužku	6	18	15	0	3	7	10	12	0	9	13	28	27	0	12
c	poslouchám hudbu	19	12	4	4	3	20	8	6	0	4	39	20	10	4	7
d	sleduji televizi	24	9	4	2	3	28	5	4	1	0	52	14	8	3	3
e	pracuji s počítačem	17	18	3	2	2	20	9	4	1	4	37	27	7	3	6
f	telefonuji, posílám SMS	15	14	5	3	4	10	13	6	4	5	25	27	11	7	9
g	hrají na hudební nástroj	13	5	0	1	23	4	2	5	1	26	17	7	5	2	49
h	čtu si	11	10	6	8	7	8	7	4	7	12	19	17	10	15	19
i	kreslím, maluji	13	11	7	5	6	12	11	5	3	7	25	22	12	8	13
j	starám se o zvířata	19	6	7	1	9	18	4	3	2	11	37	10	10	3	20
k	chodím do přírody	12	12	10	5	3	7	12	5	8	6	19	24	15	13	9
l	angažuji se aktivně v nějaké organizaci	0	0	4	0	38	0	7	6	0	25	0	7	10	0	63
m	hrají si	11	8	7	4	12	13	6	5	3	11	24	14	12	7	23
n	něco sbírám	7	2	6	12	15	4	1	6	9	18	11	3	12	21	33
o	pomáhám doma	18	11	9	3	1	7	13	14	1	3	25	24	23	4	4
p	dělám něco s rodiči	7	8	14	5	8	8	14	3	3	10	15	22	17	8	18
q	setkávám se s kamarády	34	5	3	0	0	28	9	1	0	0	62	14	4	0	0
r	mám schůzku se svým partnerem	3	2	0	5	32	0	1	1	1	35	3	3	1	6	67
s	navštěvuji diskotéky, kluby, večírky	0	0	0	7	35	0	0	1	0	37	0	0	1	7	72
t	nudím se, nedělám nic	5	1	3	9	24	0	2	7	6	23	5	3	10	15	47

7. třída

	činnost	dívky					chlapci					dívky + chlapci				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
a	aktivně sportuji	7	9	16	5	12	5	15	5	0	9	12	24	21	5	21
b	chodím do kroužku	7	13	15	0	14	2	6	13	0	13	9	19	28	0	27
c	poslouchám hudbu	38	8	1	0	2	21	7	2	2	2	59	15	3	2	4
d	sleduji televizi	28	10	6	1	4	27	2	0	2	3	55	12	6	3	7
e	pracuji s počítačem	31	11	5	0	2	23	5	3	0	3	54	16	8	0	5
f	telefonuji, posílám SMS	33	9	2	1	4	17	13	1	2	1	50	22	3	3	5
g	hrají na hudební nástroj	8	4	7	4	26	4	1	0	1	28	12	5	7	5	54
h	čtu si	11	12	9	11	6	6	4	5	10	9	17	16	14	21	15
i	kreslím, maluji	13	11	13	8	4	6	3	5	5	15	19	14	18	13	19
j	starám se o zvířata	27	4	6	5	7	17	4	2	3	8	44	8	8	8	15
k	chodím do přírody	11	8	15	10	5	2	6	10	12	4	13	14	25	22	9
l	angažuji se aktivně v nějaké organizaci	1	2	3	0	43	1	1	1	1	30	2	3	4	1	73
m	hrají si	13	6	8	5	17	10	5	4	3	12	23	11	12	8	29
n	něco sbírám	3	4	10	7	25	1	1	5	4	23	4	5	15	11	48
o	pomáhám doma	11	23	9	3	3	6	12	9	3	4	17	35	18	6	7
p	dělám něco s rodiči	6	3	17	9	14	4	3	7	3	17	10	6	24	12	31
q	setkávám se s kamarády	37	8	3	1	0	24	4	1	0	5	61	12	4	1	5
r	mám schůzku se svým partnerem	8	7	7	2	25	2	7	2	3	20	10	14	9	5	45
s	navštěvuji diskotéky, kluby, večírky	0	0	5	14	30	0	1	3	11	19	0	1	8	25	49
t	nudím se, nedělám nic	3	3	8	12	23	3	2	5	6	18	6	5	13	18	41

sekunda

	činnost	dívky					chlapci					dívky + chlapci				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
a	aktivně sportuji	3	13	13	3	9	4	18	5	0	6	7	31	18	3	15
b	chodím do kroužku	4	16	18	1	2	2	6	18	2	5	6	22	36	3	7
c	poslouchám hudbu	31	3	5	0	2	14	7	4	4	4	45	10	9	4	6
d	sleduji televizi	25	10	2	0	4	23	4	6	0	0	48	14	8	0	4
e	pracuji s počítačem	23	11	2	4	1	23	8	1	0	1	46	19	3	4	2
f	telefonuji, posílám SMS	20	10	5	3	3	12	9	5	4	3	32	19	10	7	6
g	hrají na hudební nástroj	12	4	3	4	18	6	2	5	2	18	18	6	8	6	36
h	čtu si	9	10	8	8	6	5	7	8	8	5	14	17	16	16	11
i	kreslím, maluji	7	6	9	10	9	3	3	6	10	11	10	9	15	20	20
j	starám se o zvířata	20	10	4	1	6	11	7	4	0	11	31	17	8	1	17
k	chodím do přírody	7	10	12	12	0	4	6	10	13	0	11	16	22	25	0
l	angažuji se aktivně v nějaké organizaci	2	4	2	1	32	0	1	5	1	26	2	5	7	2	58
m	hrají si	6	8	7	7	13	9	5	5	7	7	15	13	12	14	20
n	něco sbírám	2	5	4	9	21	3	5	1	4	20	5	10	5	13	41
o	pomáhám doma	6	21	9	0	5	8	10	9	2	4	14	31	18	2	9
p	dělám něco s rodiči	10	7	6	3	15	9	3	7	3	11	19	10	13	6	26
q	setkávám se s kamarády	28	6	3	2	2	21	8	2	0	2	49	14	5	2	4
r	mám schůzku se svým partnerem	2	2	4	1	32	3	1	0	3	26	5	3	4	4	58
s	navštěvuji diskotéky, kluby, večírky	0	0	3	11	27	0	0	0	8	25	0	0	3	19	52
t	nudím se, nedělám nic	1	7	5	10	18	9	3	3	6	12	10	10	8	16	30

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 15: Co pro mě znamená volný čas?

		zábava	čas, kdy si můžu dělat co chci	odpočinek	sport	nuda
5. třída	dívky	17	11	11	2	1
	chlapci	13	14	7	4	0
	dívky + chlapci	30	25	18	6	1
7. třída	dívky	23	17	9	0	0
	chlapci	11	13	4	3	3
	dívky + chlapci	34	30	13	3	3
sekunda	dívky	19	15	7	0	0
	chlapci	12	12	6	0	3
	dívky + chlapci	31	27	13	0	3
celkem	dívky	59	43	27	2	1
	chlapci	36	39	17	7	6
	dívky + chlapci	95	82	44	9	7

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č. 3: Nabídka zájmových kroužků na školách

Škola	Název kroužku	Třída	Počet hodin za týden
ZŠ Vltava	Tenisový kroužek	1.-9.	1
	Taneční kroužek	1.-9.	1
	Počítače	1.-9.	1
	Dovedné ruce	1.-9.	1
	Výtvarný kroužek	1.-9.	1
	Náboženství	1.-9.	1
	Keramika	1.-9.	1
	Pohybové hry	1.-9.	1
	Hudební kroužek	1.-9.	1
	Individuální logopedická péče	1.-9.	1
	První pomoc	6.-9.	1
ZŠ Nerudova	Aerobic, sportovní gymnastika	1.-2.	1
	Keramicko-výtvarný kroužek	1.-2.	2
	Německy s úsměvem	1. a 3.	1
	Práce na PC	3.	1
	Výtvarná výchova	3.-4.	2
	Basketbal	3.-4.	1
		6.-7.	1
	Keramika	3.-5.	2
		6.-9.	1
	Softbal	4.-9.	1
	Florbal	1.-5.	1
		6.-9.	1
	Dyslektický kroužek	1.-5	1
		8.-9.	2
	Vaření	6.-9.	1
Drátování	6.-9.	1	
Technika administrativy	9.	4	
Gymnázium J.V. Jirsíka	Programování	všichni	1
Gymnázium Jírovceva	Bridge	všichni	1

Gymnázium Česká	Volejbal - dívky	nižší gymnázium	1
	Psaní na stroji	všichni	1
	AJ – příprava na FCA	všichni	1
	AJ - CAE	kvarta, kvinta	1
	Chemický kroužek	všichni	1
	Biologicko – ekologický kroužek	všichni	1
	Fotografický kroužek	všichni	1
	Sbor	všichni	1